

Realist Kuram Çerçevesinde Amerika Birleşik Devletleri'nin İstihbarat Faaliyetlerinin Retrospektif Analizi

A Retrospective Analysis of U.S. Intelligence Activities within the Framework of Realist Theory

Seda Gözde TOKATLI

Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İİBF,
Uluslararası İlişkiler Bölümü, sedaqozde.tokatli@idu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-1880-1338>

Makale Başvuru Tarihi: 03.11.2025

Makale Kabul Tarihi: 14.03.2026

Makale Türü: Araştırma Makalesi

İrem TABİRLİOĞLU

YL Öğrencisi, İzmir Demokrasi Üniversitesi,
SBE, Uluslararası İlişkiler Bölümü A.B.D.,
iremtabirlioglu@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0000-6450-6260>

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Amerika Birleşik
Devletleri (ABD),
Realizm,
İstihbarat,
Soğuk Savaş Dönemi,
Devlet,

Bu çalışmanın amacı, Soğuk Savaş dönemi başta olmak üzere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 'nin stratejik çıkarlarını savunmak ve gücünü artırmak amacıyla yürüttüğü propaganda kampanyalarını ve istihbarat toplama faaliyetlerini analiz etmektir. Bu kapsamda, Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında ABD'nin istihbarat kurumu olan CIA'nin ve diğer istihbarat birimlerinin dünya genelinde yürüttüğü gizli operasyonlar, medya üzerinden yayılan ideolojik mesajlar ve kültürel diplomasi örnekleri, ABD'nin stratejik çıkarlarını güvence altına almak için kullandığı araçlardır. Bu çalışmada, ABD'nin Orta Doğu'daki askeri müdahaleleri, 11 Eylül sonrası terörle mücadele politikaları ve internetin küresel iletişimde artan rolü de incelenerek, bu faaliyetlerin uluslararası ilişkilerdeki yeri ve sonuçları değerlendirilecektir. Bu çalışma, ABD'nin uluslararası arenada güç ve çıkar odaklı hareket eden bir devlet olarak uyguladığı propaganda ve istihbarat faaliyetlerinin etkileri incelenecektir. Bu makalenin kuramsal temeli realist kuram çerçevesinde yapılandırılmış, metodu ise karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemleri çerçevesinde ilerlemiştir. Çalışmanın en önemli çıkarımı ise ABD'nin propaganda ve istihbarat faaliyetlerinin güç mücadelesi ve ulusal çıkarlar doğrultusunda stratejik bir araç olarak kullanıldığı yönündedir.

ABSTRACT

Keywords:

United States of America
(USA),
Realism,
Intelligence,
Cold War Period,
State,

This study aims to analyze the propaganda campaigns and intelligence-gathering activities carried out by the United States (USA) to defend its strategic interests and enhance its power, especially during the Cold War period. In this context, covert operations conducted by the CIA and other U.S. intelligence agencies worldwide during and after the Cold War, ideological messages disseminated through the media, and practices of cultural diplomacy are examined as key tools used by the United States to secure its strategic interests. The study also examines U.S. military interventions in the Middle East, counterterrorism policies implemented after September 11, and the increasing role of the Internet in global communication. The place and consequences of these activities in international relations will be evaluated. It evaluates the effects of U.S. propaganda and intelligence activities as instruments of power- and interest-oriented state behavior in the international arena. The study is theoretically grounded in realist theory and methodologically based on comparative historical analysis. The study concludes that U.S. propaganda and intelligence activities function as strategic tools in the pursuit of power struggles and national interests.

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): TOKATLI, Seda Gözde ve TABİRLİOĞLU, İrem (2026), "Realist Kuram Çerçevesinde Amerika Birleşik Devletleri'nin İstihbarat Faaliyetlerinin Retrospektif Analizi", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, S.9(1), ss.174-194, Doi: <https://doi.org/10.33712/mana.1796657>

1. GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler (UI) disiplini, devletlerin güç mücadelesini, ulusal çıkarlarını ve dış politika stratejilerini anlamlandırmak için farklı teorik perspektifler sunmaktadır. Bu bağlamda, Uluslararası İlişkiler teorisinin en önemli kuramlarından olan Realizm, uluslararası sistemin anarşik doğasını vurgulayarak devletlerin temel amacının güç kazanmak (Gaddis, 2005) ve güvenliklerini sağlamak olduğunu savunmaktadır (Morgenthau, 1948). Devletler, ulusal çıkarlarını koruma ve küresel arenada üstünlük sağlama hedefleri doğrultusunda çeşitli araçlardan yararlanmaktadır (Waltz, 1979). Bu araçlardan ikisi, özellikle büyük güçler tarafından yoğun biçimde kullanılan propaganda ve istihbarat faaliyetleridir (Jowett ve O'Donnell, 2019).

Realist teorinin güç ve güvenlik üzerine odaklanan bakış açısına göre, bir devletin ulusal politika hedeflerine ulaşabilmesi için geleneksel diplomatik veya askeri yöntemlerin yetersiz kaldığı durumlarda başvurabileceği olağandışı stratejilerden biri örtülü operasyondur. Örtülü operasyonlar, uluslararası sistemin belirsiz ve hukuki açıdan net sınırları olmayan alanlarında faaliyet göstermek, düşünülen daha yaygın hale gelmektedir ve dış politikanın etkili araçlarından biri haline gelmektedir (Ataç ve Tezcanlar, 2022:40).

ABD'nin küresel hegemonya mücadelesi, yalnızca askeri güce dayalı bir rekabetten ibaret olmamış, aynı zamanda bilgi ve algı yönetimi üzerinden yürütülen bir mücadeleye dönüşmüştür. ABD'nin gücünü konsolide etmek için istihbaratı kullanma faaliyetleri bilgiye sahip olanın yazgıyı çizebilmesi anlayışına dayanmaktadır. Bu dönemde CIA başta olmak üzere çeşitli istihbarat birimleri, yalnızca bilgi toplama ve analiz faaliyetleri yürütmemiş, aynı zamanda dünya genelinde rejim değişikliklerini destekleyen gizli operasyonlar düzenlemiş, medya ve kültürel diplomasi araçlarını aktif biçimde kullanarak kamuoyu yönlendirme stratejileri geliştirmiştir. CIA, 1947'de kurulmadan önce bugünkü yapısına benzer bir oluşum bulunmadığından, teşkilatın kuruluş süreci, sonraki yıllarda izlediği yol ve edindiği deneyimler, önceki yaklaşık 170 yıllık dönemde kazanılan alışkanlıkların ve çıkarılan derslerin izlerini taşımaktadır (Jones, 2023:15).

ABD'nin 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra güvenlik politikası yeniden şekillenmiştir. Özellikle ABD'nin propaganda ile istihbarat faaliyetleri, küresel terörle mücadele stratejileri çerçevesinde daha da güçlendirilmiştir (Baevich, 2008; Zeikov, 2003). Bu süreçte, uluslararası hukukun sınırlarını zorlayan istihbarat operasyonları ve kitlesel gözetim uygulamaları artarken, internetin ve dijital platformların bilgi savaşları bağlamında (Smith, 2015) nasıl bir araç haline geldiği tartışılmaya başlanmıştır (Packer, 2005). Bu gelişmeler, ABD'nin propaganda ve istihbarat faaliyetlerinin yalnızca klasik diplomasi veya güvenlik politikalarıyla sınırlı kalmadığını, aksine uluslararası sistemde güç dengelerini etkilemede kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Rid, 2020).

Bu çalışmada, ABD'nin propaganda ve istihbarat faaliyetleri, Realist Uluslararası İlişkiler Teorisi bağlamında retrospektif bir analizle ele alınacaktır. Retrospektif analiz yönteminin seçilmesinin sebebi geleceğe yönelik öngörülerde bulunabilmek için tarihin bilinmesinin gerekliliğidir. İnsanlar için hafıza ne ise, devletler için de tarih odur (Gellman, 2007). Bu çalışmanın en temel amacı ise, ABD'nin küresel güç mücadelesi içerisinde propaganda ve istihbarat faaliyetlerini nasıl bir stratejik araç olarak kullandığını ve bu faaliyetlerin uluslararası ilişkiler üzerindeki etkilerini tartışmaktır. Araştırma kapsamında, Soğuk Savaş dönemi, Orta Doğu'daki askeri müdahaleler, 11 Eylül sonrası güvenlik politikaları ve dijital çağda yürütülen bilgi savaşları gibi farklı tarihsel süreçler üzerinden ABD'nin stratejileri değerlendirilecektir. Böylece, propaganda ve istihbarat faaliyetlerinin uluslararası güvenlik, diplomasi ve güç dengeleri üzerindeki rolüne dair bütüncül bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır (Kissinger, 1994).

Uluslararası İlişkiler disiplini, farklı kuramsal yaklaşımlar aracılığıyla devlet davranışını ve güç ilişkilerini açıklamaya çalışır. Bu çalışmada temel alınan realist perspektif, devletleri anarşik uluslararası sistemde kendi güvenlik ve güçlerini maksimize etmeye çalışan rasyonel aktörler olarak görür (Morgenthau, 1948; Waltz, 1979). Ancak çalışmanın analitik doğrultusu yalnızca klasik realizmle sınırlı kalmayıp, 20. Yüzyılın ortalarından itibaren realist düşüncenin kurumsal ve yapısal dönüşümlerini (*neorealizm / yapısal realizm*) dikkate alacak şekilde genişletilmiştir. Bu çerçeve, devletlerin propaganda ve istihbarat gibi hem açık hem örtülü araçları nasıl stratejik amaçlarla kullandığını açıklamada daha sağlam bir teorik zemin sağlamaktadır. Çalışma retrospektif karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemi kullanılmaktadır. Bu makaledeki vaka seçimleri şu kriterlere göre yapılmıştır;

1. Devlet stratejilerinin açıkça gözlemlendiği ve dokümente edilebildiği dönemler.
2. Propaganda/istihbarat araçlarının çeşitliliğini gösteren örnekler (*kültürel diplomasi, covert operations, bilgi savaşı*)
3. Farklı dönemler arası karşılaştırmaya el veren temsili vakalar (*erken dönem kurum inşası; I-II. Dünya Savaşı; Soğuk Savaş, post-9/11 ve dijital çağ*).

Bu makale, Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihsel süreç içinde yürüttüğü propaganda kampanyaları ve istihbarat faaliyetlerini retrospektif bir analizle ele alırken, bu faaliyetlerin uluslararası güç dengeleri üzerindeki etkilerini realist teorik araçları ile ilişkilendirerek değerlendirmektedir. Bu makalede incelenecek tarihsel dönemler erken Cumhuriyet dönemi, I. - II. Dünya Savaşları dönemi, Soğuk Savaş dönemi ve 11 Eylül sonrası/siber çağ dönemlerini kapsamaktadır.

Bu çalışmanın temel araştırma sorusudur: Amerika Birleşik Devletleri'nin propaganda stratejileri *küresel güç dengesini nasıl etkilemiştir? ABD'nin istihbarat faaliyetleri, uluslararası ilişkilerde ne tür dönüşümlere yol açmıştır? Bu faaliyetlerin devletlerarası çatışmalar ve diplomasi üzerindeki etkileri nelerdir?* Bu çalışmada kullanılan en temel yöntem ise karşılaştırmalı tarihsel analiz yaparak tarihi olayları retrospektif analiz ile sunmak ve realist kuram çerçevesinde yorumlamaktır.

2. KAVRAMSAL VE TEORİK ANALİZ

Bu bölümde çalışmanın kavramsal ve teorik çerçevesi ele alınmaktadır. Bu kapsamda öncelikle değerlendirmelere yön veren teorik altyapı ve ardından araştırmanın temelini oluşturan kavramsal altyapı açıklanmaktadır.

2.1. Teorik Altyapı: Realizm Kuramı

Uluslararası ilişkilerde klasik realizm kuramı, devletlerin anarşik uluslararası sistemde birincil aktörler olarak kendi çıkarlarını koruma ve güç elde etme amacıyla hareket ettiklerini savunur. Niccolò Machiavelli, Prens adlı eserinde devlet kavramını ele alırken, devlet adamlarının sistem içindeki rollerine büyük önem atfetmiştir. Machiavelli, devlet yönetiminin yasal, ahlaki veya dini sınırlamalara tâbi olmadığını, siyasetin geleneksel ahlak kuralları çerçevesinde değerlendirilmemesi gerektiğini savunur. Bir siyasi liderin, bireylerin ahlaki doğrularına bağlı kalma zorunluluğunun bulunmadığını vurgular (Machiavelli, 2018:10).

Realist yaklaşıma göre, savaş ya da şiddet içeren unsurların bulunmadığı durumlar barış olarak adlandırılabilir (Hobbes, 2015). Ancak bu barış ortamı mutlak bir durumdan ziyade belirli koşullara bağlı olarak sınırlı ölçüde gerçekleşebilir. Devletler arasında güç dengesi sağlandığında, barışın mümkün olabileceği öne sürülmektedir (Morgenthau, 2005: 84). Realist teorisyen Robert Gilpin'e göre uluslararası sistemde zayıf devletler, büyük güçlere daha bağımlı hale gelmektedir. Güçlü devletler, uluslararası düzeni şekillendirme konusunda belirleyici bir role sahip olurken, zayıf devletler ise bu düzene uyum sağlamak zorunda kalır (Gilpin, 2001: 81). Bu çalışmada Realizm, ana teori olarak kabul edilmekle birlikte, analiz neorealist (*yapısal realist*) alt kategorisinde yoğunlaşacaktır. Neorealizm kuramı uluslararası sistemin yapısal özelliklerinin devlet davranışını belirleyici kıldığı görüşünü savunur. Bu bağlamda istihbarat ve propaganda, yapıdan kaynaklanan güvensizlik ve güç rekabetinin araçları olarak okunacaktır. Bununla birlikte, bazı olgularda realizmin sınırlılıklarını göstermek için eleştirel ve kurum odaklı yaklaşımlardan kısa referanslar kullanılacaktır. Amaç, ampirik bulgular ile realist mantık (*güç ve güvenlik arayışı*) arasındaki ilişkiyi netleştirmektir.

Neo-Realist kuramın en önemli temsilcisi olan Kenneth Waltz, 1979 yılında yayımladığı Uluslararası Politika Teorisi (*Theory of International Politics*) adlı eseriyle Neo-Realizmin temelini atmıştır. Waltz, klasik realistlerin eksikliklerini gidermeye çalışarak yalnızca devletlere odaklanan bakış açısını genişletmiş ve uluslararası sistemin yapısını analiz etmeye yönelmiştir. Waltz, uluslararası politik yapıyı üç temel boyutta ele almaktadır. Waltz'a göre, uluslararası sistem anarşiktir ve devletlerin iç yapıları kadar belirgin değildir. Devletler kendi başarılarına hareket etmek zorundadır ve temel amaçları hayatta kalmaktır. Devletler, uluslararası sistemin ana aktörleridir. Uluslararası örgütler veya ulusüstü yapılar karşısında kendi çıkarlarını ön planda tutmaktadır. Realist kurama göre, devletler arasında işbirliği sınırlıdır ve her devlet kendi güvenliği için önlemler almak zorundadır. Realizm, devletleri uluslararası ilişkilerin temel aktörleri olarak kabul eder ve uluslararası politikayı bir güç mücadelesi olarak değerlendirir. II. Dünya Savaşı'nın getirdiği koşullar realizmin önemini artırmıştır.

Realistlere göre insanlar doğaları gereği güç arayışındadır ve uluslararası ilişkilerde belirleyici olan devletlerin çıkarlarıdır. Edward Hallett Carr, politik realizmin olguların analizine ve neden-sonuç ilişkilerine dayandığını vurgulamıştır (Carr, 1946). Realistlere göre, uluslararası sistemi düzenleyen merkezi bir otorite bulunmadığı için devletler kendi güvenliklerini kendileri sağlamak zorundadır. Realizm genellikle kötümser bir perspektife sahip olmakla eleştirilse de, realistler bu yaklaşımı dünya düzenini inşa etmek için değil, tarihsel olayları analiz etmek ve geleceğe dair öngörülerde bulunmak için epistemolojik bir araç olarak kullanmaktadırlar (Donnelly, 2000). Realizmin en temel varsayımlarından biri, tüm devletlerin siyasi bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini koruma çabasında olduğudur (Wendt, 2007:391). Anarşi, devletler arasındaki ilişkileri belirleyen temel unsurlardan biri olarak kabul edilir (Linklater, 2000:19). Uluslararası sistemdeki anarşi, devletleri saldırgan stratejilere yönlendirerek güvensizlik ortamını pekiştirir ve en güçlü devletin en güvenli konumda olmasını teşvik etmektedir (Pirinççi, 2013).

2.2. Kavramsal Altyapı: İstihbarat Kavramı

İstihbarat, uluslararası ilişkiler alanında yeterince çalışılmamış ve teorik olarak eksiklikler barındıran bir konu olarak değerlendirilmektedir (Svendsen, 2009:700). İstihbarat işbirliği üzerine yapılan akademik çalışmaların çoğu, konuya yönelik teorik çerçeveleri açıkça belirtmese de, bu alandaki analizlerin genellikle Realist bir yaklaşıma dayandığı görülmektedir (Wethered, 2014). Literatürde, istihbarat alanı çoğunlukla devletlerin birbirlerine karşı sürekli bir güç mücadelesi içinde olduğu ve risklerin sıfır toplamı bir şekilde yönetildiği bir savaş alanı olarak sunulmaktadır (Richelson, 1990:315). Örneğin, Walsh'ın istihbarat paylaşımı üzerine yazdığı eser, devletler arasındaki işbirliğinin anarşik bir bağlamda gerçekleştiğini vurgulamakta ve Realist terminolojiyle şekillendirilmektedir (Walsh, 2009). Walsh'ın bu yaklaşımı, devletlerin birbirleriyle sürekli bir mücadele içinde olduğu Hobbesyen anarşi anlayışıyla uyumludur (Wendt, 1999). Bu bakış açısı, devletlerin karşılıklı çıkarları doğrultusunda işbirliği yapabileceğini öne süren Lockean anarşi anlayışına kıyasla daha çatışmacı bir çerçeve çizmektedir.

Walsh, Richelson, Lefebvre, Phythian, Gill ve Lander gibi akademisyenlerin çalışmaları, doğrudan Realist bir söylem kullanmasa da, istihbarat işbirliğini “*Sıfır Toplamlı Çıkar Maksimizasyonu*” ve “*Mahkûmlar İkilemi*” gibi kavramlarla tanımlayarak örtük bir şekilde Realist bir perspektifi benimsemektedir (Lander, 2009:140). Örneğin, Richelson istihbarat paylaşımının çoğu zaman tarafların kısa vadeli çıkarları doğrultusunda yapıldığını ve tam bir güven ortamı oluşturma mümkün olmadığını öne sürmektedir. Benzer şekilde, Walsh da devletlerin istihbarat paylaşımı konusundaki tutumlarını kazanımların adil dağıtılmadığı bir stratejik oyun olarak değerlendirmektedir.

İstihbarat kelimesi, etimolojik açıdan Arapça “*istihbar*” kökünden türemiş olup “*haber*” ve “*bilgi alma*” anlamlarına gelmektedir. İngilizcede ise bu kavram, “*intelligence*” kelimesiyle karşılanmakta ve “*akıl*” ile “*zekâ*” anlamlarını içermektedir. Bu terminolojik farklılık, Batı ve Doğu dünyasının istihbarata yönelik algılarını yansıtmaktadır. Batı dünyası için istihbarat, stratejik düşünme ve analitik zekâ gerektiren bir alan olarak değerlendirilirken, Doğu-Arap dünyasında ise daha çok bilgi toplama faaliyeti olarak ele alınmaktadır. Bireyler kendi hayatlarını şansa bırakabilirler, ancak devletler sahip oldukları toplumsal ve tarihsel sorumluluk açısından bu şansa sahip değildirler. En genel anlamıyla istihbarat “*zihinler savaşıdır*”.

Atay (1996) istihbarat kavramını, bir devletin rakiplerine karşı avantaj elde etmesini veya varlığını sürdürmesini sağlayan bilgi toplama süreci olarak tanımlamaktadır. Bu süreç, doğrudan yabancı hükümetlerin devrilmesi, siyasi aktörlerin hedef alınması veya kişilere yönelik şiddet eylemleriyle sınırlı değildir; esas olarak stratejik bilgi edinmeye odaklanmaktadır (Atay, 1996:80).

Şenel'e göre (1997), istihbarat mevcut ya da potansiyel rakip devletlerin niyetleri, stratejileri ve bu stratejileri hayata geçirme yetenekleri hakkında bilgi edinme ve veri toplama sürecidir. İstihbaratın temel amacının, mevcut ve potansiyel rakiplerin kısa ve uzun vadeli niyetlerini gerçekleştirmek için ne tedbirler aldıklarının, bu tedbirleri uygulama güç/yeteneklerinin olup olmadığının tespiti ile yeteneklerin kabul ihtimal derecesinin ne olduğunun belirlenmesi olduğu söylenebilir (Şenel, 1997:32).

İstihbarat kavramı dar anlamıyla, istihbarat faaliyetleri; gizli bilgilerin toplanması, analiz edilmesi ve ilgili makamlara iletilmesini içeren bir süreçtir. Bu bağlamda devletlerin ulusal ve uluslararası güvenlik alanlarında yürüttüğü istihbarat çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Gizli bilgi toplama faaliyetleri zaman zaman devletler arası sorunlara neden olmakta, casusluk, karşı istihbarat ve kontra istihbarat faaliyetleri uluslararası ilişkilerde gerginliklere yol açabilmektedir. Tarih boyunca gerçekleştirilen istihbarat operasyonları, devletler arasında krizlerin çıkmasına neden olmuş, bu krizler kimi zaman muhalif unsurlara yönelik şiddet eylemleri ve casusluk faaliyetleri sonucunda ortaya çıkmıştır (Erkmen, 2021:82). Ancak kitle imha silahlarının yayılmasının

engellenmesi ve terörle mücadele gibi uluslararası güvenlik sorunlarına yönelik istihbarat faaliyetlerinin uluslararası hukuk çerçevesinde meşruiyet kazanması büyük önem taşımaktadır (Taylor, 2007:60). Özellikle istihbarat paylaşımı ve iş birliği konularında devletlerin kışkıracı ve bencil bir tutum sergilediği, bilgiyi kendi menfaatleri doğrultusunda saklama eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir (Erkmen, 2021:84). Bu bağlamda devletlerin sıfır toplamli oyun stratejisi çerçevesinde hareket ettiği söylenebilir. Bu stratejiye göre bir devletin kazancı, karşıt devletin kaybına bağlıdır.

İstihbarat kavramı geniş anlamıyla ise bireyler ya da grupların, çevresindeki gelişmeleri analiz etme, diğer aktörlerin niyet, kapasite ve zaaflarından doğabilecek fırsatları değerlendirme yetisini ifade etmektedir. Dolayısıyla istihbarat yalnızca gizli operasyonlardan ibaret değildir. Temel ilkeleri arasında güvenlik odaklı bilgilerin elde edilmesi, anlamlandırılması ve karar alma süreçlerine katkı sağlanması yer almaktadır (Erkmen, 2021:79). Mark Lowenthal'e göre istihbarat, belirli bir talep doğrultusunda bilgi toplanması, analiz edilmesi ve karar alıcılara sunulması sürecidir. Aynı zamanda kontra istihbarat faaliyetleriyle bu süreçlerin korunması ve gerektiğinde operasyonel faaliyetlere katılım sağlanmasını da kapsamaktadır (Lowenthal, 2008:8).

3. ABD İSTİHBARAT FAALİYETLERİNE YÖNELİK VAKA ANALİZLERİ

ABD'nin erken dönem istihbarat faaliyetleri, Cumhuriyet'in ilk yıllarında karşı karşıya kaldığı dış tehditler nedeniyle şekillenmiştir. Ülkenin güvenliğini korumak, tehditleri önceden tespit etmek, dış politika ve askeri kararları desteklemek amacıyla bilgi toplayan, analiz eden ve gizli operasyonlar yürüten kurumlardan oluşan bir ağıdır. Amerikan İstihbaratının temelleri, Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında atılmıştır. Bu dönemde istihbarat faaliyetleri, İngilizlere karşı verilen mücadelede hayati önem taşımıştır. ABD istihbaratı, yalnızca Amerika'nın değil, dünya siyasetinin gidişatını etkileyen bir güçtür. Bu bölümde ABD istihbarat faaliyetleri dört ana başlık çerçevesinde ele alınacaktır.

3.1. ABD İstihbarat Faaliyetlerinin Tarihçesi (18. ve 19.yy)

ABD Bağımsızlık sonrası hassas bir dönemden geçen ABD, ulusal güvenliği sağlamak amacıyla çeşitli önlemler almak zorunda kalmıştır. ABD bağımsızlık sonrası, ulusal güvenliği sağlamak amacıyla çeşitli önlemler almak zorunda kalmıştır. Bu bağlamda Kongre demokratik bazı tavizler vererek Başkan George Washington'a geniş yetkiler tanımıştır. 1790 yılında yasa koyucular, "*Dış İlişkiler İçin Ödenek Fonu*"nun oluşturulmasını onaylamış ve bunun sonucunda Washington, istihbarat faaliyetlerini finanse etmek amacıyla başlangıçta 40.000 dolar tahsis etmiştir.

1865 yılına gelindiğinde, Başkan Abraham Lincoln ülkenin ilk resmi istihbarat teşkilatını kurmuştur. İç Savaş süresince istihbarat faaliyetlerini desteklemek amacıyla mali kaynakları etkin bir şekilde kullanmış ve ünlü dedektif Allan Pinkerton'un casusluk hizmetlerinden faydalanmıştır. Pinkerton'un istihbarat faaliyetleri, savaşın gidişatını etkileyen unsurlardan biri olmuş ve ABD'de modern istihbarat anlayışının temellerini atmıştır (Jones, 2023:16).

ABD'de istihbarat faaliyetlerinin gelişim sürecinde gizli servisin rolü etkili olmuştur. İlk olarak sahte para basımını önlemek amacıyla kurulan gizli servis, zamanla görev alanını genişleterek çeşitli suç örgütleri ve yasa dışı faaliyetlerle mücadeleye girişmiştir. Erken dönem ABD istihbarat faaliyetleri incelendiğinde, bu süreçte devletin istihbarata artan önem verdiği ve kaynaklarını genişlettiği görülmektedir. İlk olarak Başkan Washington'un başlattığı bu süreç, İç Savaş döneminde daha kurumsal bir yapıya kavuşmuş, gizli servis'in rolüyle daha geniş bir faaliyet alanına yayılmıştır. ABD'nin erken dönem istihbarat yapılanması, modern istihbarat teşkilatlarının temellerini oluşturmuş ve ulusal güvenlik anlayışının gelişiminde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

1898 yılında başlayan ABD-İspanya Savaşı sırasında, İspanya'nın deniz ataşesi Ramón de Carranza, Montreal'e kaçarak burada bir casusluk şebekesi kurdu. Bu şebeke, ABD'nin doğu kıyıları boyunca faaliyet göstererek, özellikle finansal ve stratejik öneme sahip Philadelphia civarındaki Amerikan hedeflerini belirleyerek, İspanyol zırhlı kruvazörlerinin bu hedefleri batırmasını sağlamayı amaçlıyordu. ABD Gizli Servisi'nin başındaki John E. Wilkie, bu casusluk faaliyetlerini tespit etmek ve önlemek amacıyla kapsamlı bir soruşturma başlatmıştır (Jones, 2023:18).

Federal Soruşturma Bürosu (FBI), ilk kurulduğu dönemde farklı bir isimle anılmasına rağmen, 1910 tarihli Mann Yasası'nın uygulanmasını sağlamak amacıyla yürüttüğü çalışmalarla kamuoyundan büyük destek görmüştür.

Mann Yasası, eyaletler arası insan kaçakçılığı ve zorla çalıştırılan kadınların sömürüsüne karşı bir önlem olarak kabul edilmiştir. Böylece FBI'nin suçla mücadeledeki ilk önemli rollerinden biri haline gelmiştir (Jeffrey-Jones, 2023:20). Kuruluşunun hemen ardından, ABD'nin 1. Dünya Savaşı'na girişiyle birlikte FBI'nin yetki alanı genişlemiş ve iç güvenliğe yönelik soruşturmalarda daha etkin bir rol üstlenmeye başlamıştır. Bu dönemde, savaş karşıtı faaliyetler, casusluk şüpheleri ve sabotaj girişimlerine yönelik soruşturmalar öncelik kazanmıştır. Böylece federal düzeyde istihbarat ve iç güvenlik politikalarının şekillenmesinde FBI önemli bir aktör haline gelmiştir (Jones, 2023:20). 18. ve 19. Yüzyıllarda ABD istihbaratı başlangıçta tamamen askeri ve geçici yapılara dayalıydı. Casusluk, gizli yazışmalar ve yerel iş birlikleriyle yürütüldü. Kurumsal bir istihbarat yapılanması henüz oluşmamıştı. Ancak özellikle İç Savaş sırasında istihbaratın etkili kullanımı, bu alanda kalıcı yapılar kurulmasının önünü açtı.

18. ve 19. Yüzyıldaki erken dönem ABD istihbarat faaliyetleri realist kuram çerçevesinde değerlendirildiğinde, devletin temel amacının yeni kurulan siyasi yapının hayatta kalmasını sağlamak ve egemenliğini konsolide etmek olduğu görülmektedir. Anarşik uluslararası sistemde genç ve kırılgan bir devlet olarak ABD, özellikle İngiltere ve diğer Avrupa güçlerinden gelebilecek tehditlere karşı güvenlik kapasitesini artırma ihtiyacı duymuştur. Bu bağlamda casusluk ağlarının oluşturulması, gizli ödenek fonlarının tahsisi ve İç Savaş döneminde kurumsal istihbarat yapılarına geçiş gibi araçlar kullanılmıştır. Sonuç olarak, istihbarat başlangıçta askeri ve geçici bir araç niteliği taşıırken zamanla kurumsallaşma eğilimi göstermiştir. Bu süreç, realizmin öngördüğü şekilde, devletlerin varlıklarını sürdürme ve güç biriktirme amacı doğrultusunda kapasite inşa ettiklerini ortaya koymaktadır.

3.2. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı Sırasında Amerikan İstihbaratı

ABD istihbarat faaliyetleri, ülkenin ulusal güvenliğini sağlamak, dış tehditleri önceden tespit etmek ve iç güvenliği korumak amacıyla yürütülür. Bu faaliyetler oldukça geniş kapsamlıdır ve hem yurt içinde hem de yurt dışında gerçekleştirilir. ABD eski başkanı Woodrow Wilson, akademik geçmişi nedeniyle dış politikada karar alırken daha bilimsel bir yaklaşım benimsemek istiyordu. Bu doğrultuda 1917 yılının Eylül ayında Inquiry (Soruşturma) Grubu'nu kurarak, dış politika ve barış görüşmeleri için akademik veriler toplamaya başladı. Ancak Wilson yönetimi, Inquiry'den önce daha gizli bir girişimde bulunmuştu (Jones, 2023:21). İstihbarat finansmanı konusunda ise ünlü İngiliz yazar W. Somerset Maugham kritik bir rol oynadı. İngiltere ve ABD arasındaki istihbarat bağlantılarından sorumlu olan İngiliz ajanı Sir William Wiseman, Maugham'ı gizli operasyonlarda çalışmaya ikna etti. Böylece İngiliz istihbarat ağı Amerika'daki casusluk faaliyetlerine finansal ve lojistik destek sağlamıştır. ABD'nin I. Dünya Savaşı'nda tarafsız kaldığı dönemde (1914-1917), Alman askeri ataşesi Franz von Papen, ABD'de geniş çaplı istihbarat operasyonları yürütüyordu. Amerikan limanlarında sabotajlar düzenlenmesi, Alman yanlısı propaganda faaliyetleri ve ABD'de yaşayan Hindistan ile İrlanda kökenli grupların Almanya'ya destek vermesi için organize edilmesi bu faaliyetler arasındaydı. Ancak Amerikan Gizli Servisi ve U-1, bu faaliyetleri başarılı bir şekilde engellemiştir (Jones, 2023:20). ABD, genellikle diplomatik ilişkilerinde casusluk faaliyetlerinden kaçınmaya çalışıyordu. Ancak Dışişleri Bakanı Robert Lansing, bu tutumu değiştiren önemli bir adım attı. 1916 yılının nisan ayında, Gizli İstihbarat Bürosu'nu kurarak başına Leland Harrison'ı getirdi. Lansing'in bu büroyu kurmasındaki amacı, istihbarat ajanlarını yönlendirirken bürokratik prosedürlerle uğraşmadan daha esnek bir yapı kurmaktı.

1918'de gerçekleşen ateşkesin ardından, gizli istihbarat faaliyetlerini destekleyen görüşlerde kaçınılmaz bir gerileme gözlemlenmiştir. Bu gerilemenin kısmen, tasarruf ihtiyacından kaynaklanan bir etkisi olmuştur. Savaş, ulusların ekonomileri üzerinde ciddi baskılar yaratmış ve savaş sonrasında yaygın bir demilitarizasyon süreci başlamıştır. Ayrıca Avrupa'da silahların susmasının ardından evrensel bir barışın doğacağına dair yaygın bir inanç mevcuttu. Bu dönemde yeni kurulan Milletler Cemiyeti'nin her ne kadar ABD bu kuruluşa katılmayı reddetmiş olsa da barışı tesis edecek bir güç olabileceği umuluyordu (Rhodri, 2023:29). İki savaş arası dönemde hâkim olan iyimser atmosferde benimsenen görüşlerden biri, barış döneminde casusluk faaliyetlerinin söz konusu olmayacağıydı.

İngiltere'de savaş sırasında şifre çözme çalışmalarının öncülerinden biri olan Sir Alfred Ewing, başında bulunduğu ekibin yürüttüğü casusluk faaliyetlerinin *"o dönemin ihtiyaçlarına yanıt vermek amacıyla savaş ortamında geliştirilip uygulandığını ve amacına hizmet ettikten sonra durdurulduğunu"* ifade etmiştir (Ewing, 1928). 1918 yılında, Askeri İstihbarat Birimi (MID) bütçesi 2,5 milyon dolara ulaşarak zirveye çıkmıştı. Aynı yıl, birimin karargâhında çalışan personel sayısı 144 olarak kayıtlara geçmişti. Ancak bu büyüme uzun sürmedi. 1922 yılı itibarıyla personel sayısı 90'a düşerken, 1937'de ise sadece 69'a inmişti. Savaş sonrası dönemde Gizli İstihbarat Bürosu (CIB) varlığını sona erdirdi.

CIA İstihbarat Başkanı (Ray S. Cline) ilk olarak ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na tamamen hazırlıksız yakalandığını belirtmiştir. Bu hazırlıksızlığın telafisi, özellikle İngiltere ile yapılan işbirliğinin bir sonucu olarak gelişen ve koordine faaliyetler yürütebilen bir istihbarat ağı aracılığıyla sağlanmıştır. ABD'nin savaşın başlarında eksik olan istihbarat kapasitesini hızla geliştirmesi, bu işbirliğine dayanan başarılı operasyonlarla mümkün olmuştur. 1940 yılında, savaşın ilk yılı sona ererken, İngiltere'nin istihbarat yeteneği daha da güçlenmişti. Başkan Roosevelt, Winston Churchill ile gizli bir irtibat içerisindeydi ve İngilizlerin istihbarat birikiminden haberdardı. Aynı yılın haziran ayında Roosevelt, William J. Donovan'ı İngiltere'ye göndererek incelemelerde bulunmasını sağlamıştır. Donovan, döndüğünde İngiltere'nin, Alman askeri saldırılarına dayanacak güçte olduğunu ve ABD'nin sağlayacağı desteğin boşa gitmeyeceğini belirtmiştir. Aynı yılın Aralık ayında Donovan, ikinci kez İngiltere'ye giderek Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika ile ilgili bilgi edinmeye çalışmış, ancak esas amacının İngiliz istihbaratı hakkında da araştırmalar yapmak olduğu anlaşılmaktadır. Donovan, bu dönemde yirmi iki suikastçıyı Adolf Hitler ve Hermann Göring gibi Nazi liderlerini öldürmeleri için eğitmeye başlamıştır. Fakat bu planları onaylatmak üzere General Dwight D. Eisenhower'e yazdığı gizli yazıyı son anda göndermekten vazgeçmiştir. Bu eylemin yerine, hedef kişileri öldürmek yerine kaçırma ve yargı önüne çıkarmayı daha uygun görmüştür (Jones, 2023:40).

OSS (*Office of Strategic Services*) sonradan CIA'nın temellerini atmış ve Allen Dulles, Richard Helms, William Colby ve William Casey gibi önemli isimlerin kariyerlerinin şekillenmesine katkı sağlamıştır. OSS, sadece gerçekleri ortaya çıkarmakla kalmamış, zamanla kara propaganda şeklinde manipülasyon yapmayı da kendine hedef edinmiştir. Bu strateji, ilerleyen yıllarda CIA'nın karakteristik yaklaşımı olmuştur.

I. Dünya Savaşı döneminde ABD'nin istihbarat faaliyetleri, sistemsal olarak Avrupa'daki büyük güç rekabetine geç katılmanın yarattığı güvenlik açığını kapatma ihtiyacı üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda amaç, Almanya'nın casusluk ve sabotaj faaliyetlerini engellemek, aynı zamanda ABD'nin savaş sonrasında güç dengesinde rol sahibi olmasını sağlamaktır. Araçlar arasında Gizli Servis'in genişletilmesi, Inquiry Grubu'nun kurulması ve İngiliz istihbaratıyla işbirliği öne çıkmıştır. Ancak savaşın ardından, uluslararası ortamda “barış yanlısaması” nedeniyle istihbarat örgütlenmesinde küçülme yaşanmıştır. Realist perspektiften bu, güvenlik arayışının konjonktürel olduğuna, devletlerin tehdit algısına göre kapasite geliştirdiğine işaret eder.

II. Dünya Savaşı ise ABD'nin kurumsal istihbarat inşasının temel dönüm noktası olmuştur. Pearl Harbor saldırısı (1941), istihbarat koordinasyon eksikliğinin ulusal güvenlik için ne kadar yıkıcı olabileceğini göstermiştir. Bu olayın ardından Başkan Roosevelt, Office of Strategic Services (OSS)'i kurarak hem dış istihbarat toplama hem de psikolojik harp ve propaganda faaliyetlerini kurumsallaştırmıştır. OSS'nin görevleri arasında Nazi Almanyası ve Japonya'ya yönelik kara propaganda kampanyaları ve düşman hatlarının arkasında yürütülen örtülü operasyonlar yer almıştır. Araçlar bu dönemde genişlemiş, istihbarat yalnızca bilgi toplama aracı değil, dış politika aracı olarak konumlanmıştır. OSS'nin deneyimleri, savaş sonrası CIA'nın kuruluşuna doğrudan temel teşkil etmiştir. Neorealist açıdan bakıldığında, ABD bu dönemde istihbaratı, yalnızca ulusal çıkarlarını korumak için değil, aynı zamanda sistemik güç dağılımında liderlik pozisyonu elde etmek için kullanmıştır. OSS, günümüz CIA'nın öncülü olarak kabul edilir.

Tablo 1. ABD İstihbarat Tarihçesi (I. ve II. Dünya Savaşı Dönemi)

Dönem / Vaka	Amaç	Araçlar	Gelişme / Olay	Sonuç	Realist Yorum
I. Dünya Savaşı	Almanya'nın casusluk faaliyetlerini engellemek, ABD'nin savaşa hazırlığını güçlendirmek	Inquiry Grubu, İngiliz istihbaratı ile işbirliği, karşı-casusluk	ABD savaşa geç girdi, istihbarat ağırlıkla Avrupa merkezli oldu	Savaş bitince kurum küçüldü, kurumsallaşma zayıf kaldı	Güvenlik algısı konjonktürel; tehdit yoksa kapasite daraltılmaktadır.
II. Dünya Savaşı (OSS'nin kuruluşu)	Japonya ve Almanya'ya karşı istihbarat toplamak ve psikolojik savaş yürütmek	OSS (1942), kara propaganda, örtülü operasyonlar	Pearl Harbor sonrası koordinasyon ihtiyacıyla OSS kuruldu, savaşta aktif görev aldı	CIA'nın temeli oluşturdu, ABD'nin kalıcı istihbarat kurumu doğdu	Sistemik rekabet ve hayatta kalma kaygısı, kurumsallaşmayı zorunlu kıldı.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1'de ABD'nin istihbarat faaliyetlerinin Birinci ve İkinci Dünya Savaşı dönemlerinde geçirdiği dönüşüm sunulmaktadır. Bu dönemlerin istihbarat yapılanmasının tehdit algısı ve uluslararası sistemdeki koşullara bağlı olarak şekillendiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

I. Dünya Savaşı dönemi realist kuram çerçevesinde değerlendirildiğinde, ABD'nin temel amacının Avrupa merkezli güç mücadelesinde geri kalmamak ve ulusal güvenliğini garanti altına almak olduğu görülmektedir. Anarşik uluslararası sistemde büyük güç rekabetinin yoğunlaştığı bu dönemde, Almanya'nın sabotaj ve casusluk faaliyetleri ABD açısından doğrudan güvenlik tehdidi oluşturmuştur. Ancak savaş sonrası dönemde tehdit algısının azalmasıyla istihbarat kapasitesinin küçültülmesi, realizmin öngördüğü üzere güvenlik politikalarının konjonktürel tehdit algısına bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. II. Dünya Savaşı dönemi ise realizmin yapısal varsayımlarını daha belirgin biçimde doğrulamaktadır. Pearl Harbor saldırısı, anarşik sistemde merkezi bir otoritenin yokluğunun ve istihbarat eksikliğinin devlet güvenliği açısından ne kadar yıkıcı olabileceğini göstermiştir. ABD'nin temel amacı bu dönemde yalnızca hayatta kalmak değil, aynı zamanda savaş sonrası kurulacak uluslararası sistemde lider konuma yükselmektir. OSS'nin deneyimi, 1947'de CIA'nın kurulmasına zemin hazırlamış ve ABD'nin küresel hegemonya sürecinde istihbaratı stratejik bir dış politika aracı haline getirmiştir. Bu gelişme, neorealist perspektiften bakıldığında, sistemdeki güç dağılımının değiştiği kritik eşiklerde devletlerin kurumsal kapasite artırımı yoluyla konumlarını sağlamlaştırdığını göstermektedir.

3.3. Soğuk Savaş Dönemi Amerikan İstihbarat Servisi

1947 yılında, dünyanın demokratik olarak onaylanmış ilk gizli servisi olan CIA'nın kuruluşu gerçekleşti. II. Dünya Savaşı sırasında elde edilen deneyim ve başarılar CIA'nın kurulmasına yol açtı. Yapılan Gallup kamuoyu yoklamalarına göre halkın %77'si, bu yeni istihbarat teşkilatına onay verdi. Bu yüksek onay oranı, CIA'nın meşruiyetini ve halk gözündeki saygınlığını önemli ölçüde artırdı. Başkan Truman'ın savaş sonrası dönemdeki sürekli değişen tehditlere uyum sağlama çabaları ve ABD'nin ulusal güvenliğini güçlendirme gerekliliği CIA'nın kurulmasına zemin hazırlamıştır. Truman, istihbarat politikalarında iki ana prensibe odaklanmayı tercih etti. İlk olarak, Amerikan halkının özgürlüklerinden mahrum bırakacak kalıcı bir gizli mekanizma oluşturmaktan kaçınmak gerektiği, ikincisi ise Sovyetler Birliği'nden gelen tehditlere karşı koymak ve ulusal güvenliği sağlamak düşüncesi idi. Bu iki prensip, CIA'nın kuruluşunda önemli bir rehber olmuştur. CIA'nın demokratik kurallarına uygun olarak kurulması, Başkan Truman'ın güvenlik kaygılarını aşmanın yanı sıra, teşkilatın saygınlık kazanmasını sağlamıştır.

1946 yılının Ocak ayında, Souers, ileride yasalaşacak bir Ulusal İstihbarat Otoritesi (NIA) önerisini gündeme getirdi. Bu modelde, yeni kurulan istihbarat teşkilatının doğrudan Başkan'a bağlı olması, ancak Ordunun temsil edilmesi gerektiği ifade edildi. Souers, ayrıca gizli operasyonlara ihtiyaç duyulacağına dikkat çekerek, oluşturulacak teşkilatın zaman zaman NIA tarafından yönlendirilen görevleri de üstlenmesi gerektiğini belirtti. ABD Genel Kurmay Başkanlığı, Souers'in önerisini olumlu karşılamış ve öneri, "*Genel Kurmay Başkanlığı Planı*" olarak anılmaya başlanmıştır. Üç hafta sonra, Truman CIA'nın kurulmasından önceki adım olarak Merkezi İstihbarat Grubu'nu (CIG) kurdu. Souers, CIG'in ilk direktörü olarak atandı. Bu atama sırasında ilginç bir tören yapılmıştı: Souers'e tahtadan bir hançer verildi, başına siyah bir şapka konuldu, siyah bir palto giydirildi ve ona "*Gestapo Şefi*" ve "*merkezi gizli gözetleme direktörü*" şeklinde hitap edildi. Bu tören, CIA'nın kuruluşuna yönelik soru işaretleri yaratmış, birçok kişi CIA'yı karanlık ve gizli bir teşkilat olarak görmeye başlamıştır. Washington Times-Herald'dan John O'Donnell, CIA'nın yeni kurulduğunda bu teşkilatı şöyle tanımlamıştır: "Muhteşem bir Gestapo-OSS-casusluk *teşkilatı*". Bu tanım, CIA'nın hem halk hem de politikacılar arasında tam olarak ne şekilde algılandığını göstermektedir. Kuruluş süreci, CIA'nın gizli ve karanlık bir organizasyon olarak anılmasına yol açmıştı (Jones, 2023:45-48).

Amerikan istihbaratının zayıflığı, özellikle Pearl Harbor saldırısı ile gün yüzüne çıkmıştı. Maryland Senatörü Millard E. Tydings, merkezi koordinasyonun önemini vurgulayarak, aksi takdirde yeni bir Pearl Harbor ile karşılaşılabilirliğini belirtti. Illinois Temsilcisi Ralph Edwin Church ise, bu tür sürpriz saldırıların istihbarat zafiyetlerinin bir sonucu olduğunu ifade etti. CIA'nın ilk direktörü Amiral Roscoe H. Hillenkoetter, savaş gazisi olarak Pearl Harbor'da yaralanmış bir isimdi. Onun ardından göreve gelen Walter Bedell Smith, II. Dünya Savaşı sırasında general rütbesiyle savaşa katılmıştı. Her iki direktör de ordu kökenli olmalarına rağmen, sivil yöneticiler gibi hareket etmişlerdir. Bu da CIA'nın sivil bir kuruluş olarak faaliyet gösterme kararının önemli bir yansımasıydı. CIA'nın kuruluşunun en belirgin özelliklerinden biri, Gestapo'ya karşı duyulan yoğun nefretin etkisiyle teşkilatın hiçbir zaman süper teşkilat haline gelmemesi gerektiği kararıydı. Kongre, CIA'nın yalnızca dış ülkelerde faaliyet göstermesini hükme bağlamış ve bu sayede CIA'nın operasyonel sınırları belirlenmişti. Ayrıca FBI'nin Latin Amerika'daki istihbarat faaliyetleri de CIA'ya devredilmişti. Monroe Doktrini çerçevesinde, Amerika kıtaları Avrupalı güçlerin sömürgecilik girişimlerine kapatılmıştı. Ancak ABD bu politikayı askeri müdahaleler ve güç kullanma tehdidiyle uygulamaya koymuştu. Bu da Latin Amerika'da yanqui karşıtlığının artmasına yol açmıştı. Franklin D. Roosevelt, "*iyi komşuluk*" politikasıyla bu olumsuz algıyı yatıştırmaya çalışmış

ve askeri müdahaleden kaçınacaklarını ilan etmişti. Ancak 1947 sonrasında, açık askeri müdahaleler yerine CIA'nın gizli operasyonları ön plana çıkmıştı.

Soğuk Savaş'ın başlangıcında, Sovyetler Birliği'nin dış politikasını anlamaya yönelik en önemli teorik çerçevelerden biri, Amerikalı diplomat George Kennan tarafından oluşturulmuştu. Kennan, Moskova yönetiminin dünya olaylarına bakış açısında Rus toplumunda köklü bir güvensizlik duygusunun belirleyici olduğunu öne sürüyordu. Ona göre Sovyet rejimi, komşu ülkeler tarafından tehdit edilme ve hayati ticaret yollarını kaybetme endişesi taşıyordu. Bu nedenle Kremlin'in amacı Moskova'ya sadık tampon devletler oluşturmak ve Batı dünyasına karşı güvenli bir sınır hattı çekmekti.

Kennan'ın önerdiği strateji "*çevreleme politikası*" (*containment*) olarak adlandırılmıştır. Bu politika, Sovyet yayılmacılığını askeri çatışmaya girmeden sınırlandırmayı hedeflemekteydi (Weisbrode, 2006). Çevreleme stratejisi, bazı çevrelerin desteklediği "*geri püskürtme*" (*rollback*) politikasına kıyasla daha az saldırgan bir yöntemdi. Geri püskürtme politikası, Sovyet nüfuz alanlarını askeri müdahalelerle daraltmayı ve uydu devletlerde rejim değişiklikleri sağlamayı amaçlıyordu. CIA'nın bu tür operasyonlara aktif katılımı gerekmekteydi. Ancak Kennan ve bazı diplomatlar, Dışişleri Bakanlığı'nın casusluk faaliyetleriyle anılmasının Amerika'nın uluslararası prestijine zarar vereceğini düşünmekteydi. Buna rağmen CIA'nın gizli operasyonlarını destekleyen Kennan, ABD'nin Sovyet etkisini kırmak için diplomasi, propaganda ve ekonomik yardımları içeren yumuşak güç stratejileri geliştirmesi gerektiğini savunuyordu (Kalyon, 2010:10). CIA'nın kurulmasıyla eş zamanlı olarak, ABD Başkanı Harry Truman, "*Truman Doktrini*" olarak bilinen politikasını duyurdu. Bu kapsamda, ABD Yunanistan'da sol bir diktatörlüğün önünü kesmek adına sağ yönetimi destekleyecek mali yardımlar sağlamıştır. Benzer yardımlar Türkiye ve diğer bazı ülkelere de yönlendirildi. Doktrin, Sovyet yayılmacılığına karşı koymak için Yunanistan'a ve Türkiye'ye mali ve askeri yardım sağlamayı içeriyordu. Aynı dönemde yürürlüğe giren Marshall Planı, Avrupa ekonomilerinin komünizm karşısında güçlenmesi amacıyla 12 milyar dolarlık mali yardım sağladı (Oran, 2002).

Sovyetler Birliği'nin 1947'de kurduğu Kominform, sosyalist ülkelerde Batı karşıtı propaganda faaliyetleri yürütmeye başladı. Buna karşılık, CIA gizli kültürel operasyonlarla Sovyet ideolojisini zayıflatmaya çalıştı. Bu dönemde ABD'nin, Institut Français (1907) veya British Council (1934) gibi resmi bir kültürel tanıtım kuruluşu bulunmuyordu. Ancak CIA, Kongre'den resmi bütçe alamadığı için örtülü finansman yollarıyla kültürel propaganda yürütmüştür.

CIA'nın Soğuk Savaş dönemi operasyonları, bölgesel farklılıklara göre değişen stratejiler içermiştir. Avrupa'da daha ihtiyatlı bir tutum sergilenirken, Asya ve Latin Amerika'da daha agresif müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Filipinler'de uygulanan psikolojik savaş ve sosyal mühendislik stratejileri, ABD'nin askeri gücünü doğrudan kullanmadan da etki yaratabileceğini göstermiştir. Ancak bu tür müdahalelerin uzun vadede ne ölçüde sürdürülebilir olduğu ve etik açıdan nasıl değerlendirileceği günümüzde hâlâ tartışmalı bir konudur. CIA'nın dış müdahaleleri, her zaman yerel güçlere saygı göstererek gerçekleşmedi. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri, 1953 İran darbesidir. İran Başbakanı Muhammed Musaddık, ülkenin petrol kaynaklarını millileştirme politikası izleyerek yabancı müdahaleleri engellemek istiyordu. Musaddık, yolsuzlukla mücadele, şeffaflığa ve sınırlı monarşiye dayalı bir demokratik sistemin savunucusuydu ve halk arasında geniş bir desteğe sahipti. Ancak İngiltere ve ABD gibi küresel güçler, bu politikaları kendi ekonomik ve stratejik çıkarları açısından tehdit olarak algılamıştır. Musaddık'ın en büyük hedeflerinden biri, İran'ın petrol kaynakları üzerindeki kontrolünü artırmaktı. Bu bağlamda İngiliz-İran Petrol Şirketi'ne (AIOC) karşı daha adil bir gelir paylaşımı sağlamak için baskı uygulamaya çalıştı. Suudi Arabistan'daki Aramco ile yapılan %50-%50 gelir paylaşımı anlaşması örnek gösterilerek benzer bir model önerilmiştir. Ancak İngiliz hükümeti ve şirket yöneticileri bu talebe kayıtsız kaldı. Musaddık, bu durum karşısında, 1951'de petrol sanayisini tamamen millileştirme kararı aldı. Bu adım, özellikle İngiltere'nin büyük tepkisini çekti ve İran'a ekonomik yaptırımlar uygulanmaya başlandı. ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower yönetimi, Musaddık'ı devirmek için bir darbe operasyonuna yeşil ışık yaktı. CIA, "*Ajax Operasyonu*" adı altında, İran'da karışıklık çıkarmak için yerel ajanlar, aşiret liderleri ve paramiliter gruplarla iş birliği yaptı. Darbe sürecinde, Tahran'daki kargaşa büyütüldü ve Musaddık hükümeti devrildi. CIA'nın raporlarında olaylar "*kendiliğinden gelişen bir halk ayaklanması*" olarak gösterilse de, daha sonra yayınlanan belgeler, darbenin büyük ölçüde CIA tarafından organize edildiğini kanıtladı.

Benzer şekilde, CIA'nın başarısız olduğu bir diğer müdahale Suriye'de gerçekleşti. 1956 ve 1957 yıllarında, ABD destekli bazı Hristiyan grupların Suriye'de sol eğilimli yönetimi devirmesi planlandı. Ancak bu planlar, Sovyetler Birliği'nin Suriye'ye verdiği destek ve yerel istihbaratın CIA operasyonlarını deşifre etmesi nedeniyle başarısız oldu. ABD'nin Suriye'ye yönelik gizli müdahaleleri, Şam yönetimini Moskova'ya daha da yaklaştırdı ve Suriye, Sovyetler Birliği'nin Orta Doğu'daki en önemli müttefiklerinden biri haline geldi.

Soğuk Savaş dönemi boyunca CIA, ABD'nin dış politikasının şekillenmesinde kritik bir rol oynamış ve örtülü operasyonlar, bu dönemin belirgin taktiklerinden biri olmuştur. CIA'nın örtülü faaliyetleri, 1950'li yıllarda daha organize bir hal almış ve CIA'nın küresel egemenlik mücadelesindeki en önemli araçlarından biri olmuştur. Bu faaliyetler, ABD'nin askeri, ekonomik ve siyasi hedeflerine ulaşmak için çeşitli stratejiler kullanmayı içermektedir. Örneğin, CIA'nın örtülü operasyonları arasında propaganda, fikirlerin yayılması, halkın yönlendirilmesidir. Ekonomik savaş, sabotaj, karşı sabotaj ve doğrudan eylemler olan düşman devletin ekonomik ve askeri altyapısına zarar verme ve gerilla savaşçıları er almaktadır. Bu prensipler, CIA'nın dünyanın farklı bölgelerinde yürüttüğü operasyonların temel çerçevesini oluşturmuştur. Ancak bu operasyonlar her zaman başarılı olmamıştır. Örneğin, 1956 Süveyş Krizi, CIA'nın İngiltere, Fransa ve İsrail ile iş birliği yaparak Mısır'a müdahaleye kalkıştığı ancak uluslararası tepkiler nedeniyle geri adım attığı bir örnektir. Soğuk Savaş döneminde, 1947 ile 1989 yılları arasında CIA, 64 örtülü operasyon gerçekleştirmiştir. Bunlar arasında suikastlar, devrimlere destek verme, demokratik seçimlere müdahale etme ve yabancı muhalif gruplara yardım sağlama gibi çeşitli yollar yer almaktadır. Bu operasyonlar, ABD'nin Soğuk Savaş'taki stratejik çıkarlarını korumak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 3093 sayılı kanunun 50. Başlığı, örtülü eylemleri şu şekilde tanımlar: “*Örtülü eylem, yurt dışındaki siyasi, ekonomik veya askeri koşulları etkilemek amacıyla ABD hükümetinin kimliğini gizleyen veya kamuoyunun önünde kabul edilmesini sağlamayan eylemlerdir.*” Bu tanım, CIA'nın yürüttüğü faaliyetlerin yasal çerçevesini netleştirirken, aynı zamanda örtülü operasyonların ne denli gizli ve stratejik olduğunun altını çizmektedir (Cornell Law School, 2025).

Soğuk Savaş dönemi boyunca, CIA, Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasının belirleyici bir parçası olarak çeşitli örtülü operasyonlar yürütmüş ve bu operasyonlar, dünya çapında birçok hükümetin politikalarını şekillendirmiştir. Bu dönemdeki en önemli hedeflerden biri Sovyetler Birliği olmuş ve Sovyet tehditlerine karşı birçok istihbarat faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda CIA'nın Latin Amerika ve diğer bölgelere yönelik çeşitli müdahaleleri, Soğuk Savaş'ın gidişatını etkilemiştir. CIA'nın Soğuk Savaş dönemi boyunca yürüttüğü örtülü operasyonlar, yalnızca askeri ve politik sonuçlar doğurmakla kalmamış, aynı zamanda bölgesel halkların yaşamlarını ve politik yapıları üzerinde de kalıcı etkiler bırakmıştır. Latin Amerika'daki halklar, CIA'nın desteklediği darbelere ve suikastlara maruz kalmış, bu da bölgedeki demokratikleşme süreçlerini ciddi şekilde zedelemiştir.

CIA, Soğuk Savaş yıllarında, sadece Sovyet tehdidine karşı değil, aynı zamanda ABD'nin çıkarlarını küresel ölçekte savunmak adına kapsamlı ve agresif bir dış politika stratejisi izledi. Örtülü operasyonlar, bazen başarılı olmuş, bazen de büyük başarısızlıklara yol açmıştır. Ancak bu operasyonlar, dünya çapında güç dengelerini değiştiren, büyük ideolojik çatışmaların ve siyasi müdahalelerin bir parçası olmuştur. Soğuk Savaş, ABD ve Sovyetler Birliği arasında yalnızca askeri rekabet değil, aynı zamanda istihbarat savaşlarının da yoğunlaştığı bir dönemdi. CIA, bu süreçte ABD'nin küresel stratejisinin en önemli unsurlarından biri haline gelmiştir. Ancak yürüttüğü operasyonlar ve aldığı kararlar, zaman zaman ABD'nin uluslararası alandaki itibarını sarsan sonuçlara yol açtı. Özellikle Küba Krizi, Vietnam Savaşı ve Latin Amerika'daki müdahaleler, CIA'nın rolünün sorgulanmasına neden oldu.

ABD'nin Vietnam'daki varlığı, yalnızca askeri birliklerle değil, istihbarat operasyonlarıyla da şekillendi. CIA, Vietnam'da komünizmin yayılmasını önlemek amacıyla çeşitli müdahalelerde bulundu. Ngo Dinh Diem'in Desteklenmesi, CIA, Güney Vietnam'daki anti-komünist lider Diem'i destekleyerek bölgede ABD yanlısı bir yönetim oluşturmayı amaçladı. Time Dergisi'nde Diem'in prestijini artıran yazılar yayımlandı ve propaganda kampanyaları yürütüldü. *Domino Teorisi*: ABD yönetimi, Vietnam'ın düşmesinin tüm Güneydoğu Asya'da komünizmin yayılmasına yol açacağını düşünerek askeri müdahaleyi kaçınılmaz gördü. Ancak Vietnam Savaşı, CIA ve ABD yönetimi için büyük bir stratejik hata haline geldi. Kamuoyunun desteğini kaybeden savaş, ABD için büyük bir itibar kaybına neden oldu.

1950'lerin sonlarına doğru CIA, gizli operasyonlarını artırdıkça kamuoyu tarafından “*gölge hükümet*” olarak algılanmaya başladı. Resmi olarak “*iyi niyetli*” operasyonlar yürüttüğünü iddia etse de, örtülü faaliyetlerin çoğu ABD'nin demokratik değerleriyle çelişmekteydi. 1974'te ABD ile Suudi Arabistan arasında yapılan gizli anlaşmalar, petrol gelirlerinin Amerikan bankalarına aktarılmasını sağladı. Böylece Suudi Arabistan, petrodolar sisteminin merkezine yerleştirildi. Bu anlaşmalar sadece ekonomik değil, aynı zamanda askeri işbirliğini de kapsıyordu. ABD'nin Suudi topraklarında üsler kurması, bu işbirliğinin derinliğini gösteriyordu (Perkins, 2022). Bugün Suudi Arabistan; alışveriş merkezleri, gökdelenler, hamburger zincirleri ve lüks otelleriyle Amerikan yaşam tarzının bir simülasyonu hâline gelmiştir. Ancak bu vitrinin arkasında, insan hakları ihlalleri ve terörizme finansal destek gibi karanlık iddialar da yer almaktadır (Perkins, 2022). Devlet teşvikleri, halkın sırtına yüklenen

vergilerle finanse edilirken, büyük şirketlere sınırsız imtiyazlar tanınmaktadır. Bu durum, halkın refahı yerine, küresel sermayenin çıkarlarını önceleyen bir düzene dönüşmüştür.

1970'lerde Watergate skandalı ve Sovyetler ile yürütülen yumuşama politikaları CIA'ya yönelik sert eleştirilerin temelini oluşturdu. 1980 yılında kabul edilen İstihbarat Gözetim Yasası ile CIA'nın gizli operasyonları öncesinde belirli bir “*sekiz kişilik grup*”a bilgi vermesi zorunlu hâle geldi. Bu yasa, istihbarat faaliyetlerinin daha fazla denetlenmesi amacını taşıyordu. Ancak pratikte CIA Kongre denetiminden büyük ölçüde muaf kaldı. Bu durum, istihbarat kurumunun demokratik mekanizmaların dışında çalışmaya devam etmesine neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın ikinci evresi olan 1980'li yıllarda, ABD ile SSCB arasındaki siyasi ve ideolojik gerilim, özellikle Karayipler gibi stratejik bölgelerde yoğunlaşmıştır. Nicholas Spykman'ın “*Amerikan Akdeniz'i*” olarak tanımladığı Karayipler, hem hammadde kaynakları hem de jeopolitik konumu nedeniyle önem kazanmıştır (Spykman, 1955:252).

Soğuk Savaş sonrasında dünya, askeri işgallerin yerini ekonomik bağımlılığın aldığı yeni bir döneme girdi. ABD, ekonomik yardım, borçlandırma ve istihbarat aygıtları yoluyla gelişmekte olan ülkelerde etkinliğini artırdı. Dünya Bankası, IMF, CIA ve çok uluslu şirketler aracılığıyla kurulan bu yeni yapı, küresel kapitalizmin sürdürülebilirliğini sağlayan “*şirketokrasi*” sistemini doğurdu (Perkins, 2022). ABD müttefiklerine yönelik istihbarat ilişkilerinde zaman zaman yaptırım araçlarını devreye sokmuştur. Örneğin, 1980'lerde Yeni Zelanda'nın ABD nükleer gemilerine liman erişimini yasaklaması üzerine, ABD bu ülkeye yönelik istihbarat paylaşımını askıya almıştır. Yom Kippur Savaşı sırasında İngiltere'nin Kıbrıs'taki üslerinin ABD istihbaratını toplamasına izin vermemesi üzerine, ABD sinyal istihbaratını geçici olarak durdurmuştur. Bu örnekler, istihbarat paylaşımının yalnızca teknik değil, aynı zamanda politik bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir.

Soğuk Savaş döneminde geliştirilen bu yapı, istihbaratın jeopolitik araç olarak kullanılmasını kurumsallaştırmıştır. CIA, sadece bilgi toplayan değil, ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda yönlendirici rol üstlenen bir aygıt dönüşmüştür. Bugün Charles Michel'in “*Avrupa CIA'sı*” çağrısı, bu kurumsal modelin küresel düzeyde hâlâ etkili olduğunu göstermektedir (Jones, 2023:158). Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde CIA'nın Sovyetler Birliği'ne yönelik istihbarat stratejileri, ideolojik rekabetin ötesine geçerek psikolojik ve diplomatik baskı unsurlarına dönüşmüştür.

Tablo 2. Soğuk Savaş Dönemi ABD'nin İstihbarat Tarihçesi

Dönem / Vaka	Amaç	Araçlar	Gelişme / Olay	Sonuç	Realist Yorum
İran 1953 (Ajax Operasyonu)	Musaddık'ı devirmek, petrol çıkarlarını ve Sovyet karşıtı dengeleri korumak	CIA finansmanı, medya manipülasyonu, sokak gösterileri	Yerel elitler ve milisler organize edildi, darbe başarıya ulaştı	Musaddık devrildi, Şah iktidara döndü, uzun vadede anti-Amerikan tepki arttı	Ulusal çıkar için egemenlik ihlali; realizmin güç ve güvenlik önceliği net
Guatemala 1954 (PBSUCCESS)	Arbenz'in toprak reformlarını ve sol politikalarını engellemek, United Fruit Company çıkarlarını korumak	CIA psikolojik harp, radyo yayınları, paramiliter güçler	Ordu ve muhalefet kıskırtıldı, Arbenz istifa etti	ABD çıkarları korundu; ülke uzun süre iç savaşa sürüklendi	Bölgesel denge için hegemonun güç kullanımı; realist mantık
Küba 1961 (Domuzlar Körfezi)	Castro rejimini devirmek, Sovyet nüfuzunu engellemek	CIA destekli sürgünler, propaganda	Çıkarma başarısız oldu, Castro rejimi güçlendi	Küba-Sovyet ilişkisi derinleşti, 1962 Füze Krizi'nin zemini oluştu	Güvenlik ikilemi: ABD'nin eylemi yeni güvensizlik yarattı
Vietnam (1955-1975)	Komünizmin domino etkisini durdurmak	CIA destekli propaganda, Diem'e siyasi/askeri destek	Uzun süreli angajman, direniş büyüdü	ABD yenilgi aldı, prestij kaybı yaşandı	Realizmin “güç sınırları” gösterildi; aşırı angajman başarısızlığa yol açtı

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2, Soğuk Savaş döneminde ABD'nin istihbarat faaliyetlerinin farklı coğrafyalarda ve çeşitli araçlar kullanılarak yürütüldüğünü göstermektedir. Sunulan örnekler istihbaratın dış politika hedefleriyle nasıl iç içe geçtiğini ve dönemin uluslararası sistem koşullarına bağlı olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Soğuk Savaş dönemi incelendiğinde, ABD'nin propaganda ve istihbarat faaliyetlerinin realizmin temel varsayımlarıyla büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Realist kurama göre anarşik uluslararası sistemde devletlerin temel amacı hayatta kalmak ve güçlerini maksimize etmektir. ABD'nin amacı, Sovyetler Birliği'nin yayılmacı etkisini sınırlandırmak ve küresel güç dengesinde üstün konumunu korumaktır. Bu amaca ulaşmak için kullanılan araçlar; CIA'nın örtülü operasyonları (Ajax Operasyonu, PBSUCCESS), kültürel propaganda faaliyetleri, ekonomik yardımlar (Marshall Planı) ve psikolojik harp yöntemleri olmuştur. ABD, kısa vadede birçok bölgede Sovyet etkisini sınırlamayı başarmış; ancak uzun vadede İran, Latin Amerika ve Vietnam örneklerinde görüldüğü üzere anti-Amerikan tepkiyi artırarak güvenlik ikilemini derinleştirmiştir.

3.4. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD'nin Artan İstihbarat Faaliyetleri

Soğuk Savaş sonrası dönemde, güvenlik kavramı daha çok ulusal boyutta incelenmeye başlanmıştır. Devletler içerisindeki artan bölgesel çatışmalar, ekonomik ve siyasi çalkantılar, yasa dışı faaliyetlerin hız kazanması devletlerin daha çok dış politika yerine iç politikaya doğru yönelmesine yol açmıştır. Devletler hiyerarşik yapının değişikliğe uğramasıyla yaşadığı güç kaybetme korkusunu zamanla ulusal düzlemde de hissetmeye başlamıştır. Yenidünya düzeninde, düşmanın eskiye nazaran daha az görünür olması jeopolitik belirsizliğe yol açarken, istihbarat kavramına olan bakış açısını da değiştirmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi (1991), ABD istihbarat camiası için yeni tehditlerin, yeni hedeflerin ve yeni yöntemlerin ortaya çıktığı bir dönemin başlangıcı oldu. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla birlikte geleneksel düşman ortadan kalktı. Ancak istihbaratın önemi azalmadı. Değişen dünya düzeninde, devletler ulusal güvenlik stratejilerini yeniden tasarlayarak kendi milli donanım ve yazılım çalışmaları ile desteklemeye başlamıştır. Devletler, kendi ulusal bilgi ve istihbarat güvenliğini korumak için ulusal önlemlerini artırma yoluna gitmektedir. Devletler, yurttas ordulardan profesyonel ordulara doğru kayarken, bir yandan da izleme, dinleme, gözetleme, internet takip sistemleri gibi alanlara da büyük bütçeler ayırmaya başlamıştır. Her devlet kendi ulusal güvenliğini sağlamak için askeri donanımlarını geliştirme, savunma ve saldırı stratejilerini belirleme yönünde büyük çaba gösterirken, siber istihbarat çalışmaları, hiber güç artırma ve yapay zekâ alanlarında önemli yatırımlar yapmaktadır. Yükselen Çin, istikrarsız Rusya, Orta Doğu ve Kuzey Kore yeni odak noktaları oldu.

Soğuk Savaş'ın bitiminde CIA'nın odağı Orta Doğu'ya kaydı. Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak, 1990 yılında komşusu Kuveyt'i işgal etti. CIA, bu işgali öngörmüş olsa da, Saddam'ın bu girişiminin blöf olduğu düşünülerek yeterli önlem alınmamıştı. Irak'ın Kuveyt'i işgali, ABD'nin Körfez Savaşı'nı başlatmasına neden oldu. Saddam, İsrail karşıtı söylemleriyle Arap dünyasında kendini bir direniş lideri gibi göstermeye çalıştı. CIA, bölgede İsrail'in güvenliği kadar, Körfez'deki petrol rezervlerinin de kontrol altında tutulması için bilgi akışını yönetmeye devam etti.

Bu dönemde CIA'nın faaliyet alanı sadece Ortadoğu ile sınırlı kalmadı. 1990'larda Yugoslavya'nın parçalanma süreci, Balkanlar'da ciddi bir etnik çatışmaya yol açtı. Bosna-Hersek'te yaşayan Boşnak Müslümanlar, Sırp milislerin saldırılarına uğradı. Etnik temizlik girişimleri, kadın, erkek ve çocuk demeden binlerce insanın hayatına mal oldu. ABD, burada da dengeleyici güç olarak devreye girmeye çalıştı. Özellikle "*Hırvatistan Hattı*" adı verilen gizli bir silah sevkiyat hattı ile Türkiye ve İran üzerinden gelen silahların Hırvatistan aracılığıyla Bosna'ya ulaştırılmasında CIA'nın rol aldığı iddia edildi (Jones, 2023:197).

ABD, her ne kadar dış tehditlerle meşgul olsa da, içeride de büyük terör saldırılarıyla karşı karşıya kaldı. 1983 yılında, Beyrut'taki ABD Büyükelçiliği'ne düzenlenen bombalı saldırı, CIA tarihinin en kanlı anlarından biri oldu. Bu operasyonlar, ABD'nin Soğuk Savaş'tan sonra da küresel müdahalecilik anlayışını terk etmediğini, aksine daha sofistike yöntemlerle sürdürdüğünü göstermektedir. CIA, artık sadece sahada ajan kullanan bir örgüt değil, aynı zamanda küresel strateji belirleyicisi bir kurum haline gelmişti. Teknolojiyle donatılmış gözetleme sistemleri, vekil aktörlerle kurulan karmaşık ilişkiler ve medya üzerinden şekillendirilen kamuoyları, 21. Yüzyıl istihbarat savaşlarının temel silahları haline geldi. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, ABD istihbarat örgütü CIA'nın rolü sadece silahlı çatışmalarla sınırlı kalmadı. Yeni tehditler CIA'yı çevresel gözlemden siber güvenliğe kadar geniş bir alana yayılmaya zorladı.

1990'ların sonunda ise tehditler siber dünyaya taşındı. 1999 yılında gerçekleştirilen ve "*Moonlight Maze*" adı verilen siber saldırı, ABD askeri ve diplomatik sistemlerinden büyük miktarda veri çalınmasına neden oldu. CIA ve diğer istihbarat birimleri, bu saldırının Rusya kaynaklı olduğunu tespit etti. Bu olay, 21. Yüzyılda savaş alanlarının sadece fiziksel değil, dijital olacağının habercisi oldu. Zengin devletler enformasyon ve siber istihbarat alanına daha fazla yatırım yapabilmektedirler. Siber istihbarat hızlı bir şekilde gelişmektedir. Tüm bu gelişmeler, CIA'nın küresel güvenlikteki rolünün sadece savaş alanlarında değil, çevre, teknoloji ve diplomasi gibi çok çeşitli alanlara yayıldığını gösteriyor. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte doğan yeni dünya düzeninde, CIA artık

sadece bir istihbarat kurumu değil; uluslararası politikanın kurgulayıcısı, geleceğin tahmincisi ve zaman zaman da kendi rotasında ilerleyen özerk bir aktör haline gelmişti.

1997 yılında CIA Direktörlüğüne atanan George Tenet, el-Kaide'ye karşı adeta bir savaş başlattı. Clinton yönetimi de bu doğrultuda Bin Ladin'in öldürülmesini öngören gizli bir emir yayınladı. 20 Ağustos 1998 tarihinde, CIA'nın hedefi doğrultusunda Umman Denizi'ndeki ABD Donanması gemilerinden fırlatılan Tomahawk füzeleriyle Afganistan'daki bir üs vuruldu. Ancak Bin Ladin hedefte değildi; istihbarat hatası bu girişimi başarısızlığa uğrattı. George W. Bush'un 2001'de başkan olmasıyla birlikte CIA üzerindeki stratejik baskı daha da arttı. 11 Eylül saldırılarının ardından başlatılan "Greystone Operasyonu", Bin Ladin ve diğer el-Kaide liderlerini yakalama, ayrıca biyolojik ve nükleer saldırılar gibi potansiyel tehditleri önleme amacı taşıyordu. CIA, bu süreçte "newspeak" benzeri bir dil kullanarak kamuoyunu manipüle ettiği yönünde eleştirilmiştir. Bu durum, George Orwell'in 1984 adlı eserinde tanımladığı "gerçeklik bükme" taktikleriyle benzerlik taşımaktadır. CIA, birçok el-Kaide üyesini etkisiz hale getirmiştir. Örneğin, USS Cole saldırısının sorumlusu Qaed Senyan el-Harhi, Yemen'de düzenlenen bir hava saldırısında öldürülmüştür. 2003 yılı Şubat ayında ise İtalya'nın Napoli kentinde 28 el-Kaide üyesi yakalanmıştır.

2003 Irak Savaşı'nın meşrulaştırılması sürecinde, istihbarat verilerinin siyasi amaçlarla manipüle edildiği çeşitli akademik çalışmalar ve gazetecilik araştırmalarıyla ortaya konmuştur. Bu süreçte, dönemin ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin özel danışmanı Lewis "Scooter" Libby'nin önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Libby, neoconservative (neocon) düşünce çevreleriyle bağlantılıydı ve savaşın gerekçelendirilmesi için kamuoyunun yönlendirilmesinde aktif bir pozisyonda bulunmuştur (Mearsheimer ve Walt, 2017:323). Bu bağlamda, ABD Savunma Bakanlığı çatısı altında kurulan Özel Planlar Bürosu (Office of Special Plans - OSP), savaş öncesi dönemde Irak'a yönelik istihbarat üretmekle ve bu bilgileri kamuoyuna "delil" olarak sunmakla görevlendirilmiştir. OSP'nin temel istihbarat kaynakları arasında, Iraklı muhalif lider Ahmet Çelebi ve sürgündeki Iraklı gruplar öne çıkmaktaydı. Ancak bu kaynakların çoğu, doğrulanmamış ya da yönlendirilmiş bilgiler sunmaktaydı. The Guardian gazetesinin iddiasına göre, OSP aynı zamanda İsrail'de dönemin Başbakanı Ariel Sharon'un ofisi ile doğrudan temas halindeydi ve Mossad'ı devre dışı bırakan paralel bir istihbarat yapısı oluşturmaktaydı (Mearsheimer ve Walt, 2017:323-324).

Bush yönetiminin istihbarat yapılanmasında Brent Scowcroft ve James Baker gibi daha ılımlı isimlerin yer alması durumunda, olayların seyri önemli ölçüde değişebilirdi. Bu görüş, birçok analist tarafından da dile getirilmiştir. Örneğin The New York Times yazarı Thomas L. Friedman, 2003 yılında Ha'aretz gazetesine verdiği röportajda şu ifadelerle yer vermiştir (Mearsheimer ve Walt, 2017:326);

"Bu savaşı neoconlar istedi... Bu savaşı neoconlar pazarladı... Size, Washington D.C.'de beş blok ötede yaşayan 25 kişilik bir liste verebilirim ki eğer bu isimler 1,5 yıl önce ıssız bir adaya gönderilmiş olsaydı, bugün Irak Savaşı yaşanmamış olurdu."

Dolayısıyla, savaş yalnızca bireylerin eylemlerinden değil; fikirler, kurumlar ve uluslararası çıkarlar temelinde şekillenen bir totalitenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Barack Obama'nın başkanlığı döneminde, ABD istihbarat kurumları gerek yapısal gerekse operasyonel anlamda ciddi değişimlere uğramıştır. Başkan Obama, her sabah kahvaltı masasında, deri bir klasör içerisinde kendisine sunulan ve "President's Daily Brief" (PDB) olarak adlandırılan çok gizli istihbarat özetlerini düzenli olarak okumaktaydı. Bu belgeler, dünyanın farklı bölgelerinden gelen tehdit raporlarını ve analizleri içermektedir. Michelle Obama, bu belgeler için esprili bir şekilde "ölüm, yıkım ve korkunç şeyler kitabı" ifadesini kullanmıştır. Obama yönetiminin entelektüel profili, CIA gibi istihbarat kurumlarının analiz düzeyini yükseltmesini zorunlu kılmıştır. Bu dönemde ABD'nin toplam istihbarat bütçesi 2007'de 63,5 milyar dolardan 2010'da 80,1 milyar dolara yükselmiş. Ancak sonraki yıllarda kademeli olarak düşerek 2015'te 66,8 milyar dolara gerilemiştir. Obama, iç harcamalarda tasarruf politikaları izlese de CIA'ya yönelik finansal desteği sürdürmüş, istihbarat alanına en büyük payı ayırmıştır. 2013 yılında Washington Post, 178 sayfalık "kara bütçe" (black budget) belgesinin varlığını kamuoyuna duyurarak ABD istihbarat yapısının iç harcamalarına dair detayları ortaya koymuştur. Bu belgede, insansız hava araçları (İHA) programlarının bütçedeki ağırlığı da dikkat çekmiştir.

Obama döneminde yaşanan önemli bir istihbarat krizi ise 2009 yılında Afganistan'da meydana gelmiştir. Humam Halil el-Balawi adlı Ürdünlü bir doktor, CIA görevlilerini Usame bin Ladin'in yerini bildiğine ikna ederek Camp Chapman isimli üsse girmiş ve burada intihar saldırısı düzenlemiştir. Saldırıda aralarında CIA Kamp Şefi Jennifer Matthews'un da bulunduğu yedi istihbarat görevlisi hayatını kaybetmiştir. Matthews, "Bin Laden Konusunda İstasyon" adlı özel bir birimde görev yapmaktaydı ve bu saldırı CIA'nın kurumsal itibarına ağır bir darbe vurmuştur (Jones, 2023). Aynı dönemde, Tunus'ta (Aralık 2010), Mısır'da (Ocak 2011), Suriye'de (Ocak 2011) ve Libya'da (Şubat 2011) patlak veren Arap Baharı hareketleri karşısında CIA'nın öngörü eksikliği eleştirilmiştir.

Doğu Akdeniz ülkelerinde operasyonel mevcudiyet bulunmasına rağmen, bu halk ayaklanmaları doğru analiz edilememiştir. Bunun temel nedeni yalnızca saha eksikliği değil; aynı zamanda yapısal ve analitik yetersizliklerdir (Immerman, 2021). Osama bin Laden'in 2011 yılında Pakistan'ın Abbottabad kentinde düzenlenen bir CIA operasyonu ile öldürülmesi ise Obama döneminin en kritik istihbarat başarısı olarak değerlendirilmektedir. Ancak bazı hukukçular ve insan hakları savunucuları, Bin Laden'in yakalanarak yargılanması gerektiğini savunmuş ve bu tür operasyonların devlet eliyle infaz pratiğine dönüşmesinden endişe duymuştur.

Donald Trump'ın başkanlığı (2016-2020) dönemi, istihbarat kurumlarıyla olan çatışmalı ilişkileriyle dikkat çekmiştir. Vladimir Putin ile yakın ilişkiler kurmak isteyen Trump, bu doğrultuda Soğuk Savaş sonrası ABD-Rusya ilişkilerinde yeni bir sayfa açmayı hedeflemiştir. ABD istihbarat kurumları, Rusya'nın 2016 Başkanlık Seçimleri'ne müdahale ettiğine dair bulgular elde etmiştir. Bu kapsamda DCLeaks.com ve Guccifer 2.0 adlı siber gruplar, Demokratik Ulusal Komite'nin (DNC) bilgisayarlarına sızarak, Hillary Clinton'a ait 20.000'den fazla e-postayı WikiLeaks üzerinden yayımlamıştır. Bu olaylar, 1970'lerde yaşanan Watergate skandalıyla benzerlik taşımaktadır (Walton, 2019).

Trump'ın CIA ile olan ilişkileri de oldukça çalkantılı olmuştur. Başkanlık görevine başladığı günden itibaren günlük istihbarat brifinglerini reddetmiş, bu tür bilgilerin *"kendisi için gereksiz tekrarlar içerdiğini"* öne sürmüştür. *"Zeki biriyim, her gün aynı şeyleri duymaya ihtiyacım yok"* şeklindeki açıklamalar istihbarat camiasında büyük tepkiyle karşılanmıştır. Çünkü çoğu karar alıcı maalesef ki *"ölçülmüş velirsizlikler içerisinde yaşamaktansa sahte keşifler içerisinde yaşamayı"* tercih etmektedir. Obama ise bu tutumu eleştirerek, bir başkanın bu tür özetler olmaksızın *"kör bir şekilde yönetim"* yapacağını belirtmiştir.

Trump, CIA Direktörlüğüne Mike Pompeo'yu atamış; ancak kurumla olan iletişimi baştan sona gerilimli bir çizgide ilerlemiştir. CIA'nın eski direktör vekili Michael Morrell, Trump'ın söylemlerini *"Rusya'nın bir ajanı gibi davranmak"* şeklinde değerlendirmiştir. Bu tür açıklamalar, başkanlık ile ulusal güvenlik kurumları arasında bir güven bunalımına neden olmuştur (New York Times, 2016). Dış politikada, Trump'ın Orta Doğu vizyonu İran'ı zayıflatma ve Suudi Arabistan'ı güçlendirme stratejisine dayanmıştır. İsrail ile Arap ülkeleri arasındaki ilişkileri normalleştirmek amacıyla çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmuştur. 2018 yılında, İran ile yapılan nükleer anlaşmadan tek taraflı olarak çekilen Trump yönetimi, anlaşmaya sadık kalındığı yönündeki istihbarat raporlarına rağmen, İran'a yönelik ekonomik yaptırımları artırmıştır (CIA Annual Report, 2018).

2019 yılında, Başkan Donald Trump'ın Ukrayna Devlet Başkanı Volodymyr Zelenski ile yaptığı telefon görüşmesi basına sızdırıldığında, önemli bir skandal patlak vermiştir. Bu görüşmede Trump, Zelenski'den rakibi Joe Biden ve oğlu Hunter Biden'e zarar verecek bilgileri talep etmiştir. Bu olay, Trump'a yönelik impeachment sürecinin temelini atmış ve ABD iç politikasında büyük bir yankı uyandırmıştır. 2019'un sonlarına doğru, dünya çapında yayılan Covid-19 pandemisi, Trump yönetimini ulusal güvenlik ve sağlık krizleriyle karşı karşıya bırakmıştır. Ancak pandeminin yönetilememesi ve erken tedbirlerin alınmaması nedeniyle yönetim ağır eleştirilerle karşılaşmıştır. Trump, özellikle istihbarat birimlerinin bu konuda kendisini zamanında uyarmadığını iddia etmiş, bunun sonucunda daha fazla önlem alınması gerektiğini belirtmiştir.

2020 yılında, Afganistan'da Rusya'nın Taliban'a para ödediği hakkında CIA'den alınan istihbarat bilgisi, yaz boyunca Trump'a iletilmemiştir. CIA yetkilisi John Sanner, bu bilgiyi Trump'a sunmamasının gerekçesini, Başkan'a yalnızca *"duymak istediği"* bilgilerin iletilmesi gerektiği olarak açıklamıştır. Bu durum, Trump yönetiminin istihbarat topluluğuna yönelik yaklaşımını ve bağımsız istihbarat raporlarının Başkan'a nasıl sunulduğuna dair tartışmalara yol açmıştır. Trump yönetiminin son dönemlerinde, istihbarat birimlerinin yer aldığı güvenlik meseleleri sürekli bir gerilim konusu olmuştur. Tom Bossert, ABD'nin karşılaştığı tehditlere dair endişelerini dile getirirken, ülkedeki casusluk ağının karmaşık ve birbirine bağlı olduğunu, sistemin verimsizliğini vurgulamıştır. Bossert, Amerikan hükümetinin dış tehditlere karşı yeterince hazırlıklı olmadığını belirtmiştir (Bossert, 2021). 2021'de Başkan Joe Biden, CIA analistlerini toplayarak, dünya genelinde psikolojik savaş uzmanlarının etkisini azaltmayı hedeflemiş ve istihbarat topluluğunun daha objektif ve güvenilir bilgi sağlaması gerektiğini ifade etmiştir.

2020 ABD seçimlerine yönelik yapılan siber saldırılar ve dezenformasyon girişimleri, Rusya'nın seçimlere müdahale etme stratejisinin en büyük örneğidir. 2020 seçimlerinde Rusya'nın Hunter Biden'e yönelik itibarsızlaştırma kampanyaları ve seçim sonuçları üzerinde manipülasyon yapma çabaları, CIA raporlarında geniş yer bulmuştur. Ancak bu girişimlerin başarılı olamayacağı Amerikan halkının artan siber güvenlik farkındalığı ile engellenmiştir. Guantanamo, ABD'nin tarihindeki en tartışmalı askeri üslerden biri olarak uzun süre gündemde kalmıştı. 2009'da Barack Obama, Guantanamo'yu kapatma sözü vermişti. Ancak bu vaat, özellikle Kongre'nin karşıt tutumu nedeniyle somut adımlara dönüşmemiştir. Biden, başkanlık kampanyasında benzer bir vaatle çıkmış olsa da, Guantanamo'nun kapatılması konusunda önemli bir ilerleme kaydedememiştir. Bununla birlikte,

ABD'nin siber savaş tehditlerine karşı daha aktif bir politika izlemesi gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle Rusya ve Çin'in ABD'ye yönelik gerçekleştirdiği siber saldırılar, hükümet, ordu ve özel sektör sistemlerini hedef almıştır. Biden'ın CIA direktörü olarak William J. Burns'u ataması, teşkilatın eski tartışmalı dönemlerini geride bırakma çabalarının bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. Burns, Moskova'da uzun yıllar diplomatik görevlerde bulunmuş ve Obama döneminde İran'a yönelik nükleer anlaşma görüşmelerine katılmış bir isimdir. CIA'nın insan kaynaklı istihbarat (HUMINT) alanındaki liderliğini sürdürmesi gerektiğini vurgulamış ve uluslararası ittifakların güçlendirilmesinin önemine dikkat çekmiştir.

Biden yönetimi, güvenlik politikalarındaki kararlılığı ve CIA gibi önemli istihbarat birimlerinin etkinliğini artırma çabalarıyla, ulusal güvenlik stratejisinde önemli değişiklikler yapmaktadır. Biden, geçmişteki başkanlardan farklı olarak, aldığı kararların arkasında durmayı tercih etmiş ve bu tutumunu pekiştirmiştir. Başkan Donald Trump'ın ikinci döneminde, ABD istihbarat topluluğunda önemli değişiklikler ve geleceğe yönelik belirgin yönelimler gözlemlenmektedir. Nisan 2025'te, Başkan Trump, Ulusal Güvenlik Konseyi'nde (NSC) üst düzey yetkililerin görevine son vermiştir. Bu adım, aşırı sağ aktivist Laura Loomer'ın belirli personelin sadakati konusundaki endişelerini dile getirmesinin ardından gelmiştir. Görevden alınanlar arasında teknoloji, istihbarat ve yasama ilişkilerinden sorumlu üst düzey yetkililer bulunmaktadır. Bu gelişmeler, NSC içinde iç gerilimlere ve sadakat sorgulamalarına işaret etmektedir (APNews, 2025).

Başkan Trump, seçim kampanyası sırasında istihbarat kurumlarında köklü reformlar yapacağını belirtmiştir. İkinci döneminde, CIA gibi kurumlarda kapsamlı yeniden yapılanmalar ve personel değişiklikleri gündeme gelmiştir. Bu adımların, istihbaratın siyasallaşmasına yol açabileceği ve ulusal güvenliği etkileyebileceği konusunda uzmanlar endişelerini dile getirmektedir (Politico, 2024). Yeni yönetim, yapay zekâ ve diğer ileri teknolojilere odaklanarak, ABD'nin bu alanlardaki liderliğini pekiştirmeyi hedefliyor. Bu doğrultuda, düzenlemelerin gevşetilmesi ve Çin ile rekabetin artırılması planlanmaktadır (Brookings, 2024). İstihbarat topluluğundaki bu değişikliklerin, ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi ve uluslararası ilişkileri üzerinde uzun vadeli etkileri olması beklenmektedir. Özellikle ittifak ilişkileri ve istihbarat paylaşımı konularında yeni dinamiklerin ortaya çıkabileceği öngörülmektedir.

Tablo 3. Soğuk Savaş Sonrası Dönem ABD İstihbarat Tarihçesi

Dönem / Vaka	Amaç	Araçlar	Gelişme / Olay	Sonuç	Realist Yorum
1991 Körfez Savaşı	ABD hegemonyasını pekiştirmek, Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmak	Uydu istihbaratı, medya yönetimi ("CNN effect"), psikolojik harp	Irak'ın Kuveyt işgali sonrası geniş koalisyon kuruldu, medya ABD lehine çerçeve kurdu	ABD zafer kazandı, Orta Doğu'da askeri varlığını kalıcılaştırdı	Güç projeksiyonu ve hegemonya pekiştirme; realizmin sistemsel üstünlük mantığı
11 Eylül 2001 Sonrası (Afganistan)	Küresel terör tehdidini ortadan kaldırmak, ABD güvenliğini yeniden tesis etmek	NSA kitlesel gözetim, CIA özel operasyonlar, küresel propaganda	Afganistan'da Taliban devrildi, El Kaide dağıtıldı	Kısa vadeli başarı, uzun vadede yeniden Taliban iktidarı	Güvenlik ikilemi: güç kullanımı geçici sonuç getirdi, uzun vadeli istikrarsızlık doğurdu
Irak 2003	Kitle imha silahı tehdidini önlemek, Orta Doğu'da rejim değişikliği	CIA istihbarat raporları (tartışmalı), medyada propaganda, askeri işgal	İşgal meşruiyeti kaybı, Saddam devrildi	Irak iç savaşa sürüklendi, ABD prestij kaybetti	Yanlış istihbarat realist çıkar mantığıyla kullanıldı; güç kaybına yol açtı
Siber Çağ / 2010'lar sonrası	Dijital ortamda hegemonya kurmak, Çin ve Rusya'ya karşı üstünlük sağlamak	Siber casusluk, bilgi savaşı, sosyal medya manipülasyonu	Snowden belgeleriyle NSA kitlesel gözetim ifşa oldu, Rusya/Çin rekabeti yoğunlaştı	ABD'nin güvenirliliği sorgulandı, siber alan yeni çatışma zemini oldu	Realizmin uyarlaması: güç artık askeri değil, dijital/siber alanlarda belirlenmektedir.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3 ilgili döneme ait istihbarat faaliyetlerini genel hatlarıyla özetlemektedir. Sunulan örnekler ABD istihbarat uygulamalarının zaman içerisindeki seyrine ilişkin betimleyici bir çerçeve sunmaktadır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde de ABD'nin istihbarat faaliyetleri realizmin yapısal varsayımları doğrultusunda devam etmiştir. Sovyet tehdidinin ortadan kalkması sistemdeki anarşiyi sona erdirmemiş, yalnızca tehdit algısının biçimini değiştirmiştir. ABD'nin amacı bu yeni dönemde küresel liderlik konumunu sürdürmek olmuştur. Araçlar ise siber istihbarat, önleyici savaş doktrini ve küresel gözetim mekanizmalarıdır. 11 Eylül sonrası uygulamalar, güvenlik arayışının devlet kapasitesini genişlettiğini ve istihbaratın dış politika aracı olmaktan çıkıp sistem şekillendirici bir unsur haline geldiğini göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, araştırma sorularına paralel biçimde, ABD'nin propaganda ve istihbarat stratejilerinin küresel güç dengesini dönüştüren yapısal etkiler ürettiğini ortaya koymaktadır.

4. SONUÇ

ABD dış politikasında propaganda, istihbarat faaliyetleriyle paralel işleyen ve çoğu zaman onları tamamlayan bir araç olmuştur. Realist kuramsal çerçeveye göre propaganda, devletlerin ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek için kullandığı “yumuşak” fakat stratejik bir güç aracıdır. Özellikle Soğuk Savaş boyunca, istihbarat operasyonları ve propaganda faaliyetleri eşgüdümlü şekilde yürütülmüştür. Bu durum ABD'nin uluslararası sistemdeki hegemonik rolünü pekiştirmiştir (Cull, 2008). II. Dünya Savaşı'nda kurulan Office of War Information ve OSS bünyesindeki psikolojik harp birimleri, Nazi Almanyası ve Japonya'ya karşı kara propaganda faaliyetleri yürütmüştür. Bu deneyim, savaş sonrası United States Information Agency (USIA)'nın kurulmasına zemin hazırlamıştır. USIA, 1953'ten itibaren ABD'nin küresel kamu diplomasisi faaliyetlerini koordine etmiş; Voice of America (VOA) yayınları ve Fulbright Programı gibi kültürel diplomasi araçları, Amerikan değerlerini yayma ve Sovyet etkisini sınırlama misyonu taşımıştır (Prados, 2006).

Soğuk Savaş döneminde CIA, yalnızca örtülü operasyonlar yürütmekle kalmamış, aynı zamanda medya manipülasyonu ve kültürel faaliyetleri de finanse etmiştir. Örneğin, Congress for Cultural Freedom gibi örgütler aracılığıyla Batı Avrupa'daki entelektüel çevreler desteklenmiş, anti-komünist söylemler güçlendirilmiştir. Bu faaliyetler, ABD'nin sistemsal rekabet bağlamında yalnızca askeri değil, ideolojik üstünlük kurma arayışının da göstergesidir (Garthoff, 2005). Soğuk Savaş sonrası dönemde propaganda, özellikle kitle iletişim araçlarının küreselleşmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır. 1991 Körfez Savaşı sırasında medya, ABD'nin kamu diplomasisinin asli parçası haline gelmiş, “CNN effect” kavramı uluslararası ilişkiler literatürüne girmiştir. 11 Eylül sonrası dönemde ise propaganda, terörle mücadele söylemi etrafında şekillenmiş; Bush yönetimi, Irak işgalini gerekçelendirmek için “*kitle imha silahları*” argümanını yoğun biçimde kullanmıştır (Mearsheimer, 2001). Bu süreç, yanlış istihbarat raporlarının propaganda ile birleşerek uluslararası meşruiyet üretmeye nasıl hizmet ettiğini göstermektedir.

Günümüzde propaganda, dijital çağın olanaklarıyla birlikte “*enformasyon savaşı*” ve “*siber propaganda*” boyutuna evrilmiştir. NSA'nın gözetim kapasitesi, sosyal medya platformları üzerinden yürütülen psikolojik operasyonlarla birleşmekte; dezenformasyon ve algı yönetimi, küresel güç rekabetinin merkezine yerleşmektedir (Waltz, 1979). Bu çerçevede ABD'nin propaganda faaliyetleri, klasik kamu diplomasisinin ötesine geçerek, dijital çağın stratejik rekabetinde belirleyici araçlar haline gelmiştir. Propaganda faaliyetleri, ABD'nin istihbarat stratejilerinin ayrılmaz bir parçası olmuş; askeri gücün yanında ideolojik ve kültürel gücü de devreye sokarak uluslararası sistemdeki hegemonyasını desteklemiştir. Realist teori, bu durumu devletlerin güvenlik ve çıkar arayışlarının bir uzantısı olarak açıklar: propaganda, görünürde “*yumuşak*” ama özü itibarıyla sert güçle bütünleşen stratejik bir araçtır.

Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD, ideolojik propaganda kampanyaları, CIA'nın dünya genelindeki gizli operasyonları ve kültürel diplomasi araçlarıyla uluslararası sistemdeki konumunu güçlendirmiştir. Bu dönemde CIA, özellikle Sovyetler Birliği'ne karşı ideolojik savaşın ön saflarında yer almıştır. 1950-1960 yılları arasında, ABD'de kaydedilen gelişmeler sonucunda CIA, dünyanın en kapsamlı istihbarat ağı haline gelmiştir (Jeffreys-Jones, 2023:28). Benzer şekilde, 11 Eylül sonrası dönemde, artan istihbarat faaliyetleri ve dijitalleşme ile hız kazanan bilgi savaşları, ABD'nin küresel güvenlik mimarisini kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye yönelik politikalarının devam ettiğini göstermektedir. Yenidünya düzeninde uluslararası yapı, çok merkezli, çıkarlara göre değişebilen, farklı gruplaşmalara dayalı ve geleceği belirsiz bir dünya düzenini ortaya çıkarmıştır.

Soğuk Savaş dönemi, ABD'nin propaganda ve istihbarat faaliyeti örüntülerinin hem kurumsallaştığı hem de çeşitlendiği bir dönemdir. Neorealist çerçeveden bakıldığında, Sovyet tehdidi algısı ve sistemik rekabet, ABD'yi sadece askeri-stratejik önlemler değil, aynı zamanda bilgi, kültür ve örtülü müdahale araçlarını etkin kullanmaya yöneltmiştir. Bu bağlamda CIA, örtülü operasyonları ve psikolojik harekâtları stratejik araçlar olarak uygulamış; buna paralel olarak USIA ve kültürel diplomasi kurumları daha yumuşak gücü pekiştirmiştir.

Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası sistemdeki güç mücadelesi bağlamında istihbarat faaliyetlerini nasıl stratejik bir araç olarak kullandığını, Realist perspektiften değerlendirmektedir. İnsan düşüncesinin nihai sonucu olan istihbarat alanının devletler ve karar alıcılar açısından değerlendirildiğinde, bencil veya özgeci çıkarlarını ilerletip ilerletmeyeceğini düşünerek hareket etmeleri ve ortak kimlikler inşa etme ilkesini göz ardı etmeleri, realizmin bu alanda baskın paradigma olduğunu göstermektedir. Realist teoriye göre, devletlerin en temel amacı kendi güvenliklerini sağlamaktır. Bu bağlamda istihbarat, bir devletin ulusal güvenliğini sağlamak için önemli bir araç olarak kullanılmaktadır.

Bu çalışmada ele alınan vaka analizleri, ABD'nin yalnızca askeri ve ekonomik kapasitesiyle değil, aynı zamanda bilgi ve algı yönetimi stratejileriyle de küresel düzeyde hegemonya tesis etmeye çalıştığını göstermektedir. Elde edilen bulgular, Realist teorinin öngördüğü şekilde, devletlerin güç ve güvenlik kaygıları doğrultusunda hareket ettiğini doğrulamaktadır. ABD'nin propaganda ve istihbarat faaliyetleri, yalnızca ulusal güvenliği sağlamaya yönelik savunmacı bir strateji olmanın ötesinde, küresel sistemde üstünlük sağlama ve rakip aktörleri dengeleme amacı taşımaktadır. Bu bağlamda ABD'nin yürüttüğü istihbarat operasyonları, medya manipülasyonu ve dijital platformlarda yürütülen siber saldırılar gibi araçlar, uluslararası ilişkilerde güç mücadelesinin yalnızca askeri veya diplomatik kanallar üzerinden yürütülmediğini, aynı zamanda bilgi kontrolü ve kamuoyu yönlendirme mekanizmalarının da devletler arası rekabetin ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte bu tür faaliyetlerin uzun vadeli sonuçları dikkate alındığında, ABD'nin küresel imajı, uluslararası hukuka uygunluk ve devletler arası güven ilişkileri açısından belirli riskler barındırdığı görülmektedir. Gizli operasyonlar ve propaganda kampanyaları, kısa vadede belirli stratejik avantajlar sağlasa da, uzun vadede uluslararası düzeyde tepkilere neden olabilmekte ve hegemonik gücün meşruiyetini zayıflatabilmektedir. Özellikle dijital çağda bilgi akışının hızlanması ve kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi, propaganda ve istihbarat faaliyetlerinin daha geniş kesimler tarafından sorgulanmasına yol açmaktadır. Değişen güvenlik tehditleri kapsamında devletlerin artan güvenlik endişesi dönüşüm içerisine girmiştir.

Artan hibrit tehditler, kaynağı belli olmayan çok yönlü saldırılar ve teknolojinin artan etkisiyle önemli hale gelen siber tehditler karşısında ABD yeni koruyucu mekanizmaları ve kurumları aktif hale getirmeye başlamıştır. İstihbarat alanında önemli yatırım yapan ülkelerin başında gelen ABD, dış istihbarat kullanımında verimliliği artırma, yeni metodolojiler geliştirme ve risk değerlendirmeleri yapma amacıyla kurum içi revizyonları gerçekleştirmektedir. Özellikle siber güvenlik ve yapay zekâ alanında önemli adımlar atan Trump yönetimi, göreve gelir gelmez yaptığı ilk işlerden biri de Beyaz Saray'a bağlı olan siber güvenlik kurulunu dağıtması olmuştur. Özellikle Çin'in yükselen bir güç olmasına yönelik artan rekabet ilişkisi daha fazla belirginlik kazanmaya başlamıştır. İki ülke arasında artan ticaret savaşı, bilgi, teknoloji, savaş ve istihbarat vb. diğer alanlarda da hız kazanmaya başlamıştır.

Günümüzde Trump yönetimi, Çin devlet destekli siber casuslara yönelik artan suçlayıcı söylemleri, telekom altyapılarına yönelik artan korumacı politikaları ve iletişim altyapısına yönelik artan kısıtlayıcı uygulamalar ile daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'ne yönelik artan istihbarat çalışmalarının yerini Çin Devleti almıştır. Bu çerçevede ABD'nin Çinli tehdit aktörleri hedef alan çalışmaları hız kazanmaktadır. ABD'nin kolluk ve istihbarat birimleri noktasında operasyonel siber güce ağırlık vereceğine ve gerekirse misilleme amaçlı siber saldırılarda bulunabileceğine dair işaretler ön plana çıkmaktadır.

Sonuç olarak, ABD'nin propaganda ve istihbarat faaliyetlerinin yalnızca güvenlik politikalarının bir uzantısı değil, küresel güç mücadelesinde temel bir enstrüman olduğunu ortaya koymuştur. Gelecekteki araştırmalar, bu faaliyetlerin bölgesel düzeydeki etkilerini ve yeni teknolojilerin istihbarat stratejilerine entegrasyonunu inceleyerek, devletlerin küresel bilgi savaşlarında nasıl konumlandığını daha ayrıntılı bir şekilde değerlendirebilir. Bu doğrultuda uluslararası ilişkiler disipliniinde propaganda ve istihbarat stratejilerinin analizi, büyük güç rekabetinin anlaşılmasında kritik bir unsur olmaya devam edeceği bu çalışmadaki en önemli çıkarımdır.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiği'ne uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Yazar(lar), dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermişlerdir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazarlar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and the "double blinding" method. The author(s) sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the authors on this subject.**

YAZAR KATKILARI / AUTHORS' CONTRIBUTIONS:

Kavramsallaştırma, orijinal taslak yazma, düzenleme – **Y1 ve Y2**, veri toplama, metodoloji, resmi analiz – **Y1 ve Y2**, nihai onay ve sorumluluk – **Y1 ve Y2**. / **Conceptualization, writing-original draft, editing – A1 and A2, data collection, methodology, formal analysis – A1 and A2, Final Approval and Accountability – A1 and A2.**

KAYNAKLAR

- ALDRICH, Richard (2002), “*Dangerous Liaisons: Post-September 11 Intelligence Alliances*”, **Harvard International Review**, S.24(3), ss.50-55.
- ALDRICH, Richard (2009), “*US–European Intelligence Co-Operation on Counter-Terrorism: Low Politics and Compulsion*”, **British Journal of Politics and International Relations**, S.11(1), ss.122-139.
- APNEWS (2025), “*Trump Fires NSC Officials a Day After Far-Right Activist Raises Concerns to Him About Staff Loyalty*”, **E-Haber**, <https://apnews.com/article/trump-waltz-laura-loomer-national-security-council-959b718b04b240c5c8ba3736b4d8aa62> (Erişim Tarihi: 03.11.2025).
- ATAÇ, Kaan ve TEZCANLAR, Ali (2022), “*Örtülü Eylemler: Amerikan Dış Politikasının Gizli Eli ve Nikaragua Örneği*”, **Anadolu Strateji Dergisi**, S.4(1), ss.39-51.
- BEHR, Hartmut ve HEATH, Amelia (2009), “*Misreading in IR Theory and Ideology Critique: Morgenthau, Waltz, and Neo-Realism*”, **Review of International Studies**, S.35(2), ss.327-349.
- BOOTH, Ken (2011), **Realism and World Politics**, Routledge Press, London.
- BROOKINGS (2024), “*AI Policy Directions in the New Trump Administration*”, **Brookings**, <https://www.brookings.edu/articles/ai-policy-directions-in-the-new-trump-administration/> (Erişim Tarihi: 03.11.2025).
- CARR, Edward H. (1946), **The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations**, Macmillan Press, London.
- COX, Robert (1981), “*Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory*”, **Millennium - Journal of International Studies**, S.10(2), ss.126-155.
- CULL, Nicholas J. (2008), **The Cold War and the United States Information Agency: American Propaganda and Public Diplomacy, 1945-1989**, Cambridge University Press, London.
- DONNELLY, Jack (2000), **Realism and International Relations**, Cambridge University Press, London.
- ERGÜVEN, N. Sibel (2016), “*Uluslararası Hukuk Açısından Güvenlik Kavramının Teorik Temelleri*”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.65(3), ss.771-836.

- ERKMEN, Serhat (2021), **Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat**, Nobel Akademik Yayınları, Ankara.
- GADDIS, John L. (2005), **The Cold War: A New History**, Penguin Press, New York.
- GARTHOFF, Raymond L. (2005), **A Journey Through the Cold War: A Memoir of Containment and Coexistence**, Brookings Institution Press, Washington.
- GILPIN, Robert (1981), **War and Change in World Politics**, Cambridge University Press, Cambridge.
- GILPIN, Robert ve GILPIN, Jean M. (2001), **Global Political Economy: Understanding the International Economic Order**, Princeton University Press, Princeton.
- GODSON, Roy (2011), **Dirty Trick or Trump Card: U.S. Covert Action and Counterintelligence**, Transaction Publishers, New Brunswick and London.
- GUTMAN, Roy (1988), **Banana Diplomacy: The Making of American Policy in Nicaragua 1981-1987**, Simon & Schuster Publishing, New York.
- HALLIDAY, Fred (1984), **The Making of the Second Cold War**, Verso Press, London.
- HERZ, John H. (1950), “*Idealist Internationalism and the Security Dilemma*”, **World Politics**, S.2(2), ss.157-180.
- HOBBS, Thomas (1995), **Leviathan**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2. Baskı.
- HOGAN, Michael J. (1987), **The Marshall Plan: America, Britain and the Reconstruction of Western Europe, 1947-1952**, Cambridge University Press, London.
- IKENBERRY, G. John (2001), **After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order After Major Wars**, Princeton University Press, Princeton.
- JOWETT, Garth S. ve O'DONNELL, Victoria (2019), **Propaganda & Persuasion**, SAGE Publications, Thousand Oaks, CA.
- JONES, Jeffreys (2023), **Karanlık ve Sorunlarla Dolu Bir Tarihe Yapılan Derin Bir Dalış: CIA 1947-2022 Tarihi**, Kronik Kitap, İstanbul.
- KALYON, Levent (2010), “*Truman Doktrini Üzerine Bir Analiz*”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, S.6(11), ss.7-26.
- KAPCIA, Antoni (1994), “*What Went Wrong? The Sandinista Revolution*”, **Bulletin of Latin American Research**, S.13(3), ss.311-318.
- KETTELL, Steven (2011), **New Labour and the New World Order: Britain's Role in the War on Terror**, MUP, Manchester.
- KINDLEBERGER, Charles P. (1973), **The World in Depression, 1929-1939**, University of California Press, Berkeley.
- KISSINGER, Henry (1994), **The Transformation of American Foreign Policy**, W.W. Norton & Company, New York.
- KUPPERMAN, Robert H. ve TAYLOR, William J. (1985), “*Low Intensity Conflict: The Strategic Challenge*”, **American Defense Annual 1985** (Ed. George E. Hudson ve Joseph J. Kruzel), D.C. Heath and Company, Lexington, ss.252-262.
- LANDER, Stephen (2009), “*International Intelligence Cooperation: An Inside Perspective*”, **Secret Intelligence** (Ed. Clements, Andrew, Richard J. Aldrich, Wesley K. Wark), Routledge Press, London, ss.162-176.
- LINKLATER, Andrew (2000), **Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations**, MacMillan Press, Basingstoke - London.
- LOBELL, Steven E. (2010), **Structural Realism: Offensive and Defensive Realism**, Oxford University Press, London.
- LOWENTHAL, Mark (2008), **Intelligence: From Secrets to Policy**, CQ Press, Washington, D.C.

- MACHIAVELLI, Niccolò (1994), **Prens**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- MEARSHEIMER, John J. (2001), **The Tragedy of Great Power Politics**, W.W. Norton & Company, New York.
- MEARSHEIMER, John J. ve WALT, Stephen M. (2017), **İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası**, Küre Yayınları, İstanbul.
- MORGENTHAU, Hans J. (1948), **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, Alfred A. Knopf, University of Chicago, New York.
- MORGENTHAU, Hans J. (1993), **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, McGraw-Hill, New York.
- O'ROURKE, Lindsey A. (2018), **Covert Regime Change: America's Secret Cold War**, Cornell Studies in Security Affairs, Cornell University Press, New York.
- ORAN, Baskın (2002), **Türk Dış Politikası 1919-1980**, İletişim Yayınları, Ankara.
- PACKER, George (2005), **The Assassin's Gate: America in Iraq**, Straus and Giroux, New York.
- PHYTHIAN, Mark (2009), "Shared World or Separate Worlds? International Theory and Theories of International Relations", **Intelligence Theory: Key Questions and Debates** (Ed. Peter Gill, Stephen Marrin, Mark Phythian), Routledge Press, London, ss.70-89.
- PİRİNÇÇİ, Ferhat (2013), **Uluslararası İlişkiler Kuramları 2**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- POLITICO (2024), "The Prospect of a Second Trump Presidency Has the Intelligence Community on Edge", **Politico**, <https://www.politico.com/news/2024/02/26/trump-intelligence-agency-national-security-00142968> (Erişim Tarihi: 03.11.2025).
- PRADOS, John (2006), **Safe for Democracy: The Secret Wars of the CIA**, Ivan R. Dee, New York.
- PRENTICE, Andrew (2012), **Secret Files Lift Lid on Thatcher-Reagan Falklands Contacts**, Reuters News, London.
- RHODRI, Jefreeys (2023), **CIA Tarihi 1947-2022: Amerikan Gizli Servisi ve Faaliyetleri**, Kronik Kitap, İstanbul.
- RICHELSON, Jeffrey (1990), "The Calculus of Intelligence Cooperation", **International Journal of Intelligence and Counterintelligence**, S.4(3), ss.315-330.
- RID, Thomas (2020), **Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare**, Farrar, Straus and Giroux Publishing, New York.
- SMITH, Adam M. (2015), "U.S. Intelligence and Counterterrorism Policy after 9/11", **International Journal of Intelligence and Counterintelligence**, S.28(2), ss.345-368.
- SPYKMAN, Nicholas J. (1995), **Political Geography of the Americas: Foundations of National Power**, David Van Nostrand Company Inc., London.
- SVENDSEN, David (2009), "Connecting Intelligence and Theory: Intelligence Liaison and International Relations", **Intelligence and National Security**, S.24(5), ss.700-721.
- TANG, Shiping (2010), "Social Evolution of International Politics: From Mearsheimer to Jervis", **European Journal of International Relations**, S.16(1), ss.31-55.
- TAYLOR, Stuart (2007), "The Role of Intelligence in National Security", **Contemporary Security Issues** (Ed. Alan Collins), Oxford University Press, London, ss.248-267.
- WALSH, James (2009), **The International Politics of Intelligence Sharing**, Columbia University Press, New York.
- WALTZ, Kenneth N. (1979), **Theory of International Politics**, Reading, Addison-Wesley Publishing, University of California.

- WEISBRODE, Kenneth (2006), “Üç Soğuk Savaşçı”, **NATO Dergisi**, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/special.html> (Erişim Tarihi: 03.11.2025).
- WENDT, Alexander (1992), “*Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics*”, **International Organization**, S.46(2), ss.391-425.
- WENDT, Alexander (1999), **Social Theory of International Politics**, Cambridge University Press, Cambridge.
- WENDT, Alexander (2003), “*Why a World State Is Inevitable*”, **European Journal of International Relations**, S.9(4), ss.491-542.
- ZELIKOW, Philip (2003), **The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States**, W.W. Norton & Company, New York.

